

OSZK HÍRADÓ

az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XXXVI. évfolyam – 1993. 5–6. szám

TARTALOM

KRÓNIKA

2. Az OSZK hírei
2. Robin Janvrin levele
2. Pályázat
3. Radics Lajos (1930–1993)
3. Személyi hírek és változások
4. A Közalkalmazotti Tanács tagjainak választásáról (Bíró Ferenc)

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRÓL

4. II. Erzsébet, angol királynő látogatása az Országos Széchényi Könyvtárban (Somogyi Pálné)
5. Az Országos Széchényi Könyvtár kiállítása Ótelsége II. Erzsébet királynő és Ótelsége, az Edinburghi herceg tiszteletére (Karsay Orsolya)
5. A kiállítás előzményei (Fülep Katalin)
6. A gyűjteményszervezés öt évének áttekintése
8. Takarékoság a Nyomdaüzemben (Burány Tamás)
9. Új technológiák a Kötészetben (Samkóné Patyi Jullanna)
11. Az összhang keresése: Irodalomtudomány és könyvtár viszonya (P. Gy.)

KIÁLLÍTÁS

12. Bécs-térképek a Széchényi Könyvtár Térképtárában (Danku György)

13. A Bajor Gizi-kiállításról (Bódis Mária)
13. Kiállítások az OSZK-ban (Spányi Balázné)

KIADVÁNYAINKRÓL

14. Pavercsik Ilona: A kassai könyvek útja a nyomdától az olvasóig (V. Ecsedy Judit)

MUNKATÁRSAINKRÓL

16. Emlékezzünk Gulyás Pálra /1881–1963/ (Busa Margit)
17. Rosta Erzsébet képművészete Pestszentlőrincen (Beöthyiné Kozocsa Ildikó)
18. Bemutatkozik Tüske László, az Olvasószolgálati osztály mb. vezetője

TÁJÉKOZÓDÁS

19. A szláv ábécé ünnepe (H. né Sz. Rajna)

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

20. Mit írtak a "Tudománytár"-ban 1836-ban könyvtárunkról? (Batári Gyula)

SAJTÓFIGYELŐ

21. Eltemették Juhász Gyulát
21. Hétfőn kezdődik az Akadémiai Könyvhét
22. Mit nyújt, mit nyújthat a számítógép az olvasóknak és a könyvtárosoknak? (Tószegi Zsuzsa)
25. Magyar könyvtár Genfben (Czellár Judit)

Címlapkép: RHÉDEY CLAUDIA (1812–1841)

KRÓNIKA

AZ OSZK HÍREI

Az 1993. május 26-án tartott *Főigazgatói Kollégium* témája Berke Barnabásné előterjesztése volt *A könyvek cédulakatalógusainak jövője az OSZK-ban* címen. A kérdés napirendre tűzését az tette időszerűvé, hogy megkezdődött a könyvgyűjtemény kurrens gyarapodásának online hozzáférésű feltárása. Ez ideig azonban a DOBIS-LIBIS keretében az adatbázisból hozzáférhető szolgáltatás mellett még nem állt rendelkezésre megfelelő katalóguscédula-előállító program. Így az OSZK katalógusai az 1991. október 31. után Magyarországon megjelent könyvek leírásait nem tartalmazzák. Kérdéses, vajon megoldható lesz-e az így keletkezett restancia majdani felszámolása a folyamatos feladatok ellátása mellett? Ezért az illetékes főosztály a Kollégium elvi döntését kérte a cédulakatalógusok sorsát illetően.

A Kollégium a kérdést a rendelkezésre álló információk alapján nem tudta megnyugtatóan eldönteni, de elvben kívánatosnak ítélte egyelőre a cédulakatalógusok folytatását. Egyidejűleg felkérte az érintetteket a cédulaprogramra, illetve a cédulatartalomra vonatkozó példatár összeállítására, amely az év második felében döntéshozókészítő anyagként kerüljön a vezetői testület elé.

Robin Janvrin levele

**Az alábbi levelet II. Erzsébet
könyvtárunkban tett látogatásának
másnapján,
1993. május 5-én keltezték:**

"KEDVES POPRÁDY ÚRI

A Királynő és Edinburgh hercege megkértek, hogy írásban köszönjem meg Önnek és minden munkatársának az elbűvölő látogatást kedden a Széchényi Könyvtárban. A Rhédey családdal kapcsolatos kéziratok és dokumentumok kiállítása kitűnő volt, és betekintést nyújtott a Könyvtár kincseibe.

Őfelsége és Királyi Fensége igen nagyra értékelték azt a gondosságot, amellyel a kiállítást összeállították, és külön köszönettel tartoznak Karsay Orsolyának és Somogyi Máriának, akik lehetővé tették a kiállítás megtekintését.

Szabadjon megragadni az alkalmat arra, hogy köszönetet mondjunk Bátonyi Violának a sajtófogadás megszervezéséért, amely a kéziratok megtekintése után zajlott le. Mind a Királynő, mind Edinburgh hercege nagyon örült, hogy meglátogathatta ezt a híres könyvtárat sikeres és élvezetes magyarországi hivatalos látogatása alkalmából.

Őfelsége és Királyi Fensége arra is megkértek, hogy küldjem el a mellékelt fényképeket a Könyvtárnak, hogy emlékeztessen a látogatásra. A képet mindketten a legjobb kívánságaikkal együtt küldik.

*Tisztelettel:
ROBIN JANVRIN"*

PÁLYÁZAT

Az Országos Széchényi Könyvtár 1993-ra is meghirdeti pályázatát a KERESZTURY JUTALOM-ra

Keresztury Dezső, akinek egykor az OSZK biztosított "kedves munkahelyet", 1977-ben alapítványt hozott létre a nemzeti könyvtár munkatársai javára, azzal a céllal, hogy "...Nemzeti Könyvtárunkban, mely a könyvtártudományi, történelmi, irodalomtörténelmi és művelődéstörténelmi kutatások egyik fontos műhelye, a könyvtárosok tudományos munkássága fokozott megbecsülésben részesüljön".

Pályázhatnak a könyvtár állandó, kinevezett, aktív állományú munkatársai munkaköri feladataikon kívül bármely tudományterületen elért tudományos teljesítményekkel (könyv, forrásközlés, bibliográfia, tanulmány). Elsősorban egyéni, kivételesen társas munka is benyújtható.

A pályamunkák megkívánt terjedelme a társadalomtudományok területén legalább 3 szerzői ív (1 szerzői ív 40.000 "n", ez 32 gépellátott oldalt jelent, oldalanként 25 sorral, soronként 50 betűhellyel).

Az 1993. évi pályázatokon 1992/93-ban elkészült munkákkal lehet részt venni, függetlenül attól, hogy azokat publikálták-e, vagy sem. A pályázat időszakában megvédett egyetemi

doktori értekezés is benyújtható a pályázatra. Ugyancsak pályázni lehet a pályázat időszakában megvédett kandidátusi dolgozatokkal is. Ez utóbbiakat a bíráló bizottság a pályázatokon kívül, külön részesítheti jutalomban.

A pályázatra beérkezett műveket a főigazgató elnökletével működő OSZK Tudományos Bizottság bírálja el. A bizottság gondoskodik a pályaművek lektorálásáról, és a díjakra érdemes munkákat a lektori vélemények figyelembevételével jutalmazza.

A pályázati mű egy példányát – névvel, vagy jelligével ellátva – 1993. október 15-ig kell eljuttatni dr. Németh Mária tudományos titkárhoz.

A jelligével pályázók nevüket egy lezárt borítékban adják meg, a borítékon tüntessék fel jelligéjüket. A bizottság a döntés meghozatala után csak a díjazottak jelligés borítékát nyitja fel.

Kérem, hogy a pályázati lehetőségekről munkatársait értesítse!

Poprády Géza
mb. főigazgató

A kötelességtudás ereje és a test erőtlensége

RADICS LAJOS

1931 (Vác) – 1993 (Budapest)

Radics Lajos azok közé tartozott, akik a kötelességeiket mindig szem előtt tartják, és munkájuk végzésénél azt komolyan veszik. Ez a kötelességtudás határozta meg magatartását munkahelyén és családjában egyaránt. Ez adhatott erőt az egyszerű származással csaknem mindig velejáró kisebbségi érzés leküzdésére, s ez lehetett erőforrás a nagy erőpróbák idején.

Ipari tanulóként 1948. évben szabadult fel mint géplakatos, a gépészmérnöki oklevelet pedig 1967. év nyarán családi feladatokat is ellátó apaként szerezte meg. A fiatalemberekre oly gyakran jellemző sportolási vágy őt is megérintette: aktív sportolóként évekig – 1964-ben pedig a Tokiói Olimpián részt vevő magyar válogatott csapat tagjaként – birkózott. Sportolói pályafutását 1969. év nyarán a birkózás sportágban edzői tevékenységre jogosító oklevél megszerzésével fejezte be.

Az Országos Széchényi Könyvtárhoz kerülését megelőző munkahelyek egyikének a vezetője Radics Lajos úgy jellemezte, hogy művezetőként "...a munkafegyelmem megszilárdítása terén kemény és határozott volt, a lazaságokat nem tűrte el". A személyi alkataból adódó ez a tulajdonsága is közrejátszott abban, hogy a feltevéseitől kapott megbízásoknak mindig híven eleget tett, és a polgári munkahelyek mellett néhány évig fegyveres testületnél is szolgált.

Radics Lajos az Országos Széchényi Könyvtárnál 1968. év őszétől az 1991. év nyarán bekövetkezett nyugdíjba vonulásáig dolgozott. A Gazdasági Igazgatóság műszaki és gondnoksági területén végzett munkája időpontilag a nemzeti könyvtár hősinek mondható időszakára esett. A nemzeti könyvtár működési feltételeire ugyanis a Budavári Palotába való költözést megelőző évtizedekben a földrajzilag rendkívül tagolt

elhelyezés és az ezzel összefüggő, mostoha műszaki-fenntartási körülmények voltak a jellemzők. A várba való költözés előkészítésének az idején nemcsak az adott – többnyire elavult – működési feltételek viszonylagos zavartalanságát kellett biztosítani, hanem a Budavári Palota F épületének műszaki átvételére is sokunkkal együtt fel kellett készülnie, majd abban részt kellett vennie.

Nemzeti könyvtárunk aktív és nyugdíjas tagjai közül bizonyára sokan emlékezünk még arra, hogy a Budavári Palotába való felköltözés – a közintézmények területén az ország addig legnagyobb szabású költöztetése – milyen sok és összetett előkészítő és bonyolító munkával járt. A várberuházás műszaki átvételének bonyolítása különösen sok figyelmet, aprólékos gondosságot és műszaki hozzáértést követelt. Radics Lajos az e téren vele szemben támasztott követelményeknek maradéktalanul megfelelt. Ennek elismerését jelzi az a miniszteri kitüntetés is, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár várbeli új épületének 1985. évi április 2-i megnyitásakor adtak át neki.

Hivatali és sportbeli teljesítményének elismeréséről tanúszkodó kitüntetések is érzékeltetik, hogy Radics Lajos a feladatait mindenkor erejét nem kímélve igyekezett teljesíteni. Ez az elszántság erőtartálékainak feiélésében nagy szerepet játszott, és hozzájárult ahhoz, hogy súlyos betegségekől gyengülő egészségi állapota fokozatosan romlott. Élete utolsó időszakában elhatalmasodó cukorbetegségének és asztmájának végzetes következménye végül is az lett, hogy nyugdíjasként alig két év pihenőidő jutott neki osztályrésztül.

Vezetőid, munkatársaid által megbecsült Lajosunk! Végső pihenőd legyen békés! Családod itt maradt tagjainak mielőbbi megengesztelődését kívánunk! Emlékedet megőrizzük!

Fábry György

Személyi hírek és változások 1993. május 1. – június 30.

Új dolgozóink

Gál Miklósné B 10 Számvit. oszt., Gellén Miklósné ov. Pénzügyi oszt., Hornyákné Nádasi Annamária B 6 Pénzügyi oszt., Süveges Ernő A 3 Plakát- és kisnyomt. tár

Eltávoztak a könyvtárból

ÁTHELYEZÉSSSEL:

Kiss Tamás szakalk. IV. JATE

ELHUNYT:

Fukász György szakalk. IV.

KILÉPETT:

Korcso Zoltán mb I.

MUNKAVISZONYA MEGSZÜNT:

Albert Edit szm II., Balázs Jánosné ügyvit. II., Hajdú Katalin szakalk. IV., Jakabos Enikő szakalk. IV., Kiss Katalin szm II., Matány Mónika szm II., Mátrai Anita szm II., Sárvári Cecília ügyvit. II., Selmei Nóra szm II., dr. Véghelyi József gazd. ig.

A Közalkalmazotti Tanács tagjainak választásáról

A Közalkalmazotti törvény előírásainak megfelelően második nekifutásra 1993. június 24-én sor került az intézmény Közalkalmazotti Tanácsának megválasztására. Az első forduló május 27-re esett, a 40 szavazat híján, valamint több óvás benyújtása miatt eredménytelenül zárult.

A második fordulóhoz már elégséges lett volna a dolgozók egyharmadának szavazata is. Az OSZK munkatársai közül 863 fő volt szavazásra jogosult. Tartósan távollévő munkatárs (kiküldetés, GYES, GYED, katonaság) 71 fő, így ténylegesen szavazhatott 792 kollégánk.

A részvételi arány 409 szavazóval 51%-os volt, az érvénytelen szavazólapok száma elenyésző: 5 darabot talált a szavazatszedő és -számláló bizottság. Az érvényes 404 darab szavazólapon 37 jelöltre összesen 3686 szavazat esett. Bonyolult számítási kód alapján alakult ki a végleges sorrend, melynek alapján 11 fős Tanács jöhetett létre.

A Tanács megválasztott tagjai a következő kollégáink:

Szilágyi József (KKDSZ)
Czigler Mária (KKDSZ)
Tóthné Székely Ágnes (KKDSZ)
Weeber Tibor (Független)
Dr. Horváth Gyuláné Nagy Éva (KKDSZ)
Horváthné Payer Berta (KKDSZ)

Wolf Magdolna (Független)
Kégli Ferenc (KKDSZ)
Szelesi Rózsa (KKDSZ)
Juhász András (KKDSZ)
Koroknai Ákosné Nemeskéri Erika (Független)

A szavazatszedő és -számláló bizottság megállapította, hogy a szavazás a hatályos törvények és rendelkezéseknek megfelelően történt. Az eseményt tanúsító jegyzőkönyv – a szavazásról szóló jelentés – egy példányát a szakszervezeti titkárnál helyezték letétbe. A jelentést és jegyzőkönyvet 3 évig, a szavazólapokat 90 napig kell megőrizni. Közalkalmazotti Tanács megválasztott tagjait az intézmény főigazgatójának kell összehívnia, hogy érdemi munkájukat megkezdhessék.

A Közalkalmazotti Tanács megválasztása a Közalkalmazotti Törvényben szereplő előírás, s nem szakszervezeti választás, ugyanakkor kimenetele nem különbözik a reprezentáns szakszervezet, esetünkben a KKDSZ számára sem.

A megválasztott kollégáknak eredményes munkát kívánhatunk, az intézményvezetéssel, a szakszervezettel közösen tevékenykedjenek könyvtárunk és dolgozóinak sorsát, mindennapjait befolyásoló kérdésekben. Felelősségük súlya azért is nagy, mert az intézmény dolgozóinak összérdekét kell úgy képviselniük, hogy nem minden fősztályról került be munkatárs a tanácsba.

Bíró Ferenc

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

II. Erzsébet, angol királynő látogatása az Országos Széchényi Könyvtárban

A forgatókönyv délután 3 óra után 10 percre jelezte II. Erzsébet, valamint kíséretének érkezését. 3 óra előtt mindenki elfoglalta helyét a kiállítóteremben. A hat brit és hét magyar újságíró az ablakok melletti sarkokban állt, Somogyi Pálné és Karsay Orsolya a bejárati ajtónál várakozott. Rövid vita után a világítás miatt nyugtalanodó fotósoknak megengedtük, hogy a látogatás első 5 percében kivételesen vakut használjanak. Kikapcsoltuk a hangosan zakatoló légkondicionáló berendezéseket, néhány égő bekapcsolásával világosabbá tettük a termet. 15 órakor az angol követség munkatársa még bekukkantott, megkérdezte, minden rendben van-e, majd kicserélte az aláíráshoz odakészített golyóstollat hagyományosra. Mindannyian izgatottan várakoztunk. A királynő pontosan 3 óra 10 perckor lépett a terembe, kísérete, Fülöp herceg, valamint Göncz Árpád köztársasági elnök és felesége pár lépéssel lemaradva követte őt. Poprády Géza bemutatta Somogyi Pálnét és Karsay Orsolyát a királynőnek, aki mosolyogva nyújtott kezét. A "Your Majesty!" köszöntés elhangzása után a királynő Karsay Orsolya vezetésével érdeklődés-

sel tekintette végig a tiszteletére létrehozott kiállítást. Kérdései a Rhédey családra vonatkoztak: kíváncsi volt többek között arra, miként ejtjük mi a Rhédey nevet?

Fülöp herceget Somogyi Pálné vezette végig a kiállításon. A herceg érdeklődését számtalan kérdése mutatta: ki volt István, hol van Augsburg, hogyan vészelte át a második világháborút az állomány, mi volt a corvinnák sorsa, milyen állapotban van ma az erdőszentgyörgyi kúria, hogyan járta ki a wales-i herceg Budapesten az élet iskoláját? – hangzottak a kérdések. Mindkettőjüknek újdonságot jelentett a Magna Charta és az Aranybulla keletkezésének időbeli, valamint tartalmi egybeesése, kitüntetett figyelemmel nézték az angol és magyar történelem eme párhuzamának dokumentumait.

A 15 perces látogatást a vendégkönyvi bejegyzés zárta, majd látható elégedettséggel köszönték meg a könyvtárnak a látogatásuk alkalmára létrehozott, a középkort, valamint a 19–20. századot felvillantó, értékes kiállítást.

Somogyi Pálné

Az Országos Széchényi Könyvtár kiállítása Őfelsége II. Erzsébet királynő és Őfensége, az Edinburghi herceg tiszteletére

A nemzeti könyvtár a fenti címen rendez bemutatót saját tulajdonú és kölcsönzött műkincsekből a magas vendégek tiszteletére, akik – mint már ismeretes – május 4–7. között hazánkba látogatnak.

A kiállítás személyhez szól: II. Erzsébet uralkodói funkcióira és magyar családi kapcsolataira utal.

Az első rész magyar királyok portréit vonultatja föl legszebb kódexeink és ősnymtatványaink lapjain. Az angol királyi pár megtekintheti – többek közt – Szent István képmását a Képes Krónikában, Szent Lászlót a Thuróczy-krónikában, Mátyás király, Beatrix királyné és Corvin János trónörökös megjelenítéseit hat corvinában. Régi metszetek Angliát, Oxfordot és a királynő által különösen kedvelt windsori kastélyt idézik. A magyar államság írásos dokumentumai közül az Aranybulla és a másolatban mellé helyezett Magna Charta az angol és a magyar jogalkotás 13. századi párhuzamosságát mutatja.

A kiállítás második része II. Erzsébet magyar szepanyjára, Rhédey Claudiára emlékezik. Az erdélyi grófnó Alexander Württemberg, német herceg felesége lett, fiuk az angol királyi házba nőst. Rhédey Claudia unokája, Queen Mary nagyanyja volt II. Erzsébetnek. A fiatalon, lovas baleset folytán elhunyt Rhédey Claudia életének és halálának felvillantása mellett a Rhédeyek ma föllelhető írásos és tárgyi dokumentumai – köztük Rhédey Ferenc, erdélyi fejedelem arcképe, a grófi címeres levél és egy régi női díszruha – a család történelmi és műpártoló tevékenységét illusztrálják.

Az utolsó tárlók azt követik nyomon, hogy az angol királyi család életének egyes eseményei és velük párhuzamosan Rhédey Claudia története hogyan jelenik meg a magyar sajtóban egészen 1910-ig, amikor V. György hitveseként Rhédey Claudia unokája Anglia trónjára kerül.

Külön tárló hívja fel a figyelmet a walesi herceg, a későbbi VII. Edward magyarországi népszerűségére.

A nagyközönség május 5–16. között tekintheti meg a kiállítást az Országos Széchényi Könyvtár Corvina-terében, naponta 10–18 óra között.

Karsay Orsolya

A kiállítás előzményei

Február vége felé fordult először könyvtárunkhoz az angol követ azzal a kérdéssel: mit tudnánk a királynőnek bemutatni magyarországi látogatása alkalmából?

Főként két gyűjtemény anyaga jöhetett számításba: a Kézirattáré és a Régi nyomtatványok táráé. A magyar-angol kapcsolatok kéziratos dokumentumai megtalálhatók a Kossuth-, a Babits- és a Pulszky-hagyatékban Kaczián Géza versfordításai, tovább Galsworthy, Dickens, Paget, Clark levelei és följegyzései között. A követ úr első látogatásakor ezeket mutattuk be a

Régi nyomtatványok tára szép darabjaival együtt: Schedel és Thuróczy krónikáját, a Braun-Hohenberg-féle munkát, Nádasdy "Mausoleum"... c. művét Werbőczy Tripartituma, angol szerzők munkáinak magyar fordításai, Angliában működő magyarok, pl. Jászberényi Pál latin nyelvtana és angol történelmi személyekről, politikusokról, hadvezérekről készült rézmetszetek társaságában. Megtekintve a kínálatot, tolmácsolta a királynő kérését: corvinákat és a magyar családi kapcsolatokra utaló dokumentumokat szeretne látni. A második látogatáskor már forgatókönyvvel vártuk őket, a népes munkatársi gárda teljes megelégedésére. Ekkor tájékoztatták a könyvtár vezetőségét arról: hányan és kik tartózkodhatnak majd a teremben, hol állnak a királyi fényképészek, s kérték, hogy a terem közepét hagyjuk üresen, viszont az összes lámpa égjen. Természetesen ez utóbbi csak az uralkodói látogatás 15 percére vonatkozott, hiszen a kódexek megvilágítása nem haladhatja meg az 50 lux fényerősséget, s a nyitvatartás két hete alatt erre külön figyeltünk.

Időközben a Külügyminisztérium jelezte, hogy Antall József miniszterelnök úr egy, a család történetével foglalkozó, fényképekkel illusztrált könyvet fog átnyújtani a királynőnek, s kérte, segítsük a már feltárt és összegyűjtött anyagunkkal, ill. szakmai tanácsokkal ezt a munkát, – ami meg is történt. Cserébe azt az ígéretet

kaptuk a kötet összeállítójától és az MTA munkatársától, hogy azokból a fotókból, amelyek az erdélyi helyszíneken frissen készültek, kapunk felvételeket. Nem tűnt viszont célszerűnek, hogy a kiállítás és a könyv képanyaga azonos legyen, így az új fényképek csak gyűjteményünket gyarapítják majd. A kötetből – tudomásunk szerint – mindössze 50 számozott példány lát napvilágot, de könyvtárunk részesül a kiadványból.

Jelentkezett nálunk egy leányági Rhédey leszármazott is, s felajánlotta a kiállítás számára a család birtokában lévő porcelán és ezüsttárgyakat, kéziratokat, ill. egy női díszruhát. Viszonzásul azt kérte, hogy restauráltassuk őket. A kéziratok esetében ezt megtettük. A ruha rendbehozatala érdekében pedig támogató levelet írtunk a Magyar Hitelbank Művészeti Alapítványához.

Az összegyűjtött anyagot tárlókra bontottuk, és kialakítottuk a végleges forgatókönyvet. Annak érdekében, hogy a sem korban, sem dokumentumtípusban össze nem illő tárgyakat valamilyen vezérmotívum szerint némileg összefogjuk, a következőt határoztuk: nem általánosságban nyitjuk ki egy-egy szép foliónál a középkori kódexeket, hanem – utalva a királynő hatalmi szerepére, – uralkodói arcképeket mutatunk be. S mivel a Rhédey családból – azon túlmenően, hogy az Abanemzetségből származik, Aba Sámuel 1041–1044-ig magyar király, – két erdélyi fejedelem (Rhédey Ferenc, Barcsay Ákos) ered, Rhédey Ferenc félalakos portréjának másolatát (MNM) függesztettük a terem közepére. Így mintegy kézen fogtuk, és átvezettük a szemlélköket a középkori király-képektől a családi tárlókig.

A terembe lépve, a bal oldali kilenc tárlóban kódexek, corvinák, nyomtatványok, ill. a magyar államiség dokumentumai (az Aranybulla 1351-es átírata, a Magna Charta másolata, egy II. András korabeli aranypecsés

oklevél, az admonti-kódex és Mátyás király törvénykönyve) kaptak helyet. A jobb oldali kilenc tárló közül az első háromban a Rhédey család általánosságban vonatkozó anyaga, a következő két vitrinben pedig Rhédey Claudia jegyességéről, házasságáról és haláláról tanúskodó kéziratokat, fényképeket és nyomtatványokat, stb. helyeztünk el. A négy utolsóban az angol királyi család életének magyarországi sajtóvisszhangját követhették figyelemmel a látogatók. A két oldalsó táblóra színes corvina-lapok, ill. a fényképekből kialakított genealógiai táblázat mellett szimbólumként Ferenczy István síremléke (a halál géniusza és az állandó lelki-szellemi készenlétet, éberséget jelképező daru megjelenítése), valamint Rhédey Claudia portréja kerültek.

Jóval több anyagot gyűjtöttünk össze, mint amit bemutatunk. Kimaradt pl. a magyar jogtörténet és joggyakorlat két fontos dokumentuma: a Tripartitum és a Quadripartitum; családi vonatkozású birtoktörténeti kézirat; számos híradás, rajz és fénykép a két kis herceg – az elhunyt jegyes, ill. a későbbi férj, V. György – gyermekkoráról, testedző gyakorlatairól, tengerész éveiről, tanulmányairól; VII. Edward ifjúkoráról, keszthelyi, gödöllői útjáról... és sorolhatnánk. A családtörténet korszakhatáraként végül két okból döntöttünk 1910 mellett. Egyrészt helyszűke miatt, másrészt, mert gróf Rhédey Claudia és Württemberg Sándor herceg morganatikus házasságának jogi hátrányai unokájuk trónra kerülésével ekkor semmisültek meg. Az 1815-ös Bundesakte, ill. az 1825-ös Bundesgesetz egyenrangúságot érintő határozatai ugyanis Angliában nem érvényesültek.

A kiállítást Karsay Orsolya irányításával Fülep Katalin és Földesi Ferenc rendezte.

Fülep Katalin

A gyűjteményszervezés öt évének áttekintése

(Kivonat részlet az OSZK évkönyv számára készülő, 1986–1990. évi beszámolóból.)

A könyvtár állományának gyarapítása az 1986–1990 közötti időszakban a régebben kialakult elvek alapján történt. Új gyűjtőkörü szabályzat kiadására még nem került sor, mivel az új médiumok tartalmi típusainak sokasága olyan átmeneti helyzetet teremtett, amelynek leltisztulása előtt a gyűjtési szempontok végleges szabályozása még nem volt célszerű. Módosított a gyűjtőkörön az 1986-ban megjelent új kötelepéldány jogszabály: ez előírja a hangzó dokumentumok, majd az 1989. évi módosítása a videodokumentumok beszerzését. Az egyes gyűjteményrészek (törzsgyűjtemény, különgyűjtemények) már az érvényben lévő szabályzat szükségszerű gyakorlati bővítésével folytatták gyűjtési tevékenységüket.

Az állománygyarapítási hitelkeret az öt év alatt összesen 76.000.000 Ft volt. Az időszak elején 13.000.000 körül mozgott, a végére elérte a 18 milliót. (A keret növekedése messze elmaradt az inflációtól.) A teljes összegnek 68,5%-a (52.000.000 Ft) jutott a

gyűjtemény gyarapítására, és további 20.000.000 a nemzetközi csere céljaira. (A teljes keretből négy milliót állományvédelmi kötetésre fordított a könyvtár.)

Már 1986-ban szembe kellett néznie a könyvtárnak azzal, hogy a hitelkeret változatlan maradt, ugyanakkor a bel- és külföldi könyvek, időszaki kiadványok ára egyre emelkedő tendenciát mutatott. Csak az év közben kapott – így előre nem tervezhető – póthitelekkel sikerült szinten maradni. A következő évekből is póthitelekkel és Soros György támogatásával lehetett a gyarapítás mennyiségét és minőségét biztosítani. Ekkor azonban már előrevetette árnyékát a jövőtől való féltelen, hiszen az árnövekedés mértéke ijesztő arányokat öltött. 1986-ban 754 Ft volt egy kötet átlagos ára, 1990-ben ez már 1.365 Ft-ra emelkedett.

1990-ben a mentette meg a beszerzést a csökkenéstől, hogy a MELLON alapítványtól (USA) 13.000 dollár, a Volkswagen alapítványtól (NSZK) pedig 200.000 DM támogatást kapott.

Súlyos problémák merültek fel a kurrens hazai kiadványok gyűjtése területén. A füzetes és egyéb művek burjánzása, mindenképp az új periodikumok nagy száma, soknak tiszavirágként való felbukkanása és eltűnése, de a többdrangú könyvek és füzetek áradatának beszerzése is nagy terhet, sőt, sokszor megoldhatatlan feladatot hárított a gyarapításra. 1989-ben pl. a kötelespéldányként beérkezett és feldolgozást igénylő időszaki kiadványok száma a szokásos évi 150–200 címről (illetve címváltozásról) 786-ra emelkedett!

A kiadók vagy nem tudtak a kötelespéldányok beszállítási kötelezettségeiről, vagy elhanyagolták annak teljesítését. És mivel a kiadók száma egyre szaporodott, változott, megfoghatatlanná vált, a könyvtár sem tudott velük kapcsolatot teremteni és kiadványaikat megszerezni. Sajnos, ez a jelenség nem csupán az ún. "aluljáró"-, ill. "utcai irodalom" termékeinél tapasztalható, hanem előfordul jelentősebb, komolyabb művek esetében is. Hogy a veszteség milyen arányú, az nem állapítható meg, hiszen ilyen körülmények között nincs az összehasonlítást lehetővé tevő, hiteles kiadványi statisztikai adat.

A számok szemszögéből vizsgálva az öt év gyarapítási eredményeit, a következőkben foglaljuk össze:

- 124.000 könyv került a könyvtár állományába, ebből kétharmadnyi a kötelespéldány (83.000), 21.000 növelte a gyűjteményt vétel útján, míg a nemzetközi csere közel 11.000 könyv beszerzését segítette elő;

- az időszaki kiadványok gyarapodása megközelítette a 37.000 évfolyamot, ebből 60% (22.000) a kötelespéldányok aránya, közel 7.000 vétel, 5.200 pedig nemzetközi csere révén jutott a gyűjteménybe;

- a különgyűjteményi dokumentumok összesen 444.000 egységgel szaporodtak, ennek nem egészen 40%-a (165.000) a kötelespéldányokból adódott.

A nemzeti könyvtár állománya az adott periódusban mintegy 600.000 egységgel növekedett, ebből kb. 45% (271.000) került a gyűjteménybe a kötelespéldány-beszolgáltatás révén.

A gyarapítás mennyiségi mutatói – más szemszögéből nézve – az adott öt évben a következőképpen alakultak:

- a külföldi könyvek vétele 1986-hoz képest 1990-re 45%-kal csökkent;

- a különgyűjteményi dokumentumok tekintetében 37%-kal volt kevesebb;

- a kötelespéldányok száma ugyanebben az időszakban szintén csökkenő tendenciát mutatott: 1990-ben 12%-kal kisebb, mint 1986-ban volt;

- a legstabilabb a nemzetközi csere beszerzési teljesítménye: mennyisége mind a törzsgyűjteményi, mind a különgyűjteményi anyag területén változatlan maradt.

Mindezt egybevetve, az állapítható meg, hogy a teljes nemzeti gyűjtemény évenkénti gyarapodásának mennyisége – a vázolt problémák miatt – lényegesen kevesebb az előző éveknél: 1990-re – 1986-hoz viszonyítva – 28%-kal esett vissza.

Természetesen a gyarapodás eszmei értéke önmagában a könyvtári egység darabszámával nem mérhető, de azért a mennyiségi adatok hosszabb távú vizsgálata figyelmet érdemlő tendenciát mutat, mivel

esetleg később már nem pótolható hiányokat jelenthet, veszélyeztetve a nemzeti könyvtár alapfunkcióinak ellátását.

A nemzeti gyűjtemény részben vásárlás, részben ajándék útján jelentős értékekkel gazdagodott. A nyomtatott dokumentumok közül kiemelkedik az öt, újonnan vásárolt ősnymtatvány (Duranti, G. Lichtenstein 1478; Petrus de Alliaco, Lyon 1490–1494; Nicolaus de Blony, Argentiniae 1493; Johannes Gallensis, Velence 1496; Marcellus Nonius, Pompeius Festus és Marcus Terentius Varro műveinek kollagátuma, Venetiis 1496), melyeknek némelyikéből Magyarországon eddig nem létezett példány. Külföldről került gyűjteményünkbe Johannes Honterus két munkája (1543, 1552), míg Erasmus: "Civilitas morum" c. művének 1632-es lőcsei kiadású, egyetlen példányban ismert művét magángyűjtőtől sikerült megvásárolni.

A modern nyomtatványok gyarapításában részben a gyűjtemény régi hiányainak pótlása, részben a külföldi hungarikumok és a legfontosabb külföldi kézikönyvek megszerzése volt az elsődleges szempont. Az előbbieket közül kiemelkedőek a kevés példányban fennmaradt 18. századi lőcsei, győri, soproni, kassai és budai kalendariumok, a magyar vidéki nyomdák kiadványai (A keresztyéni hitről való vallástétel, Kolozsvár 1823; Fegyszabályok a debreczeni nemzetőrségi... századok részére, Debrecen 1848; Brassai S.: Ingyen tanító francia nyelvmester, Kolozsvár 1863; Barcsa S.: A tiszántúli ev.ref. egyházkerület történelme, Debrecen 1906–1908, stb.), továbbá a bibliofil, vagy az első kiadások (Ady E.: Margita élni akar, Bp. 1921; Göre Gábor könyvei 10 kötetes díszkiadásban; Fáy András eredeti meséi és aforizmái, Pest 1825) és a könyvritkaságok (Faludy György Villon balladáinak, valamint Bölöni György: Az igazi Ady c. művének cenzori példányai; Wagner Dániel híres illusztrált botanikai atlaszának újabb példánya). A külföldön megjelent hungarikumok sorából a többi között említésre méltó gyarapodások: Bartlett, W.H.: Le Danube illustré (Paris 1849), Kessler, W.: Transylvanica in Marburg Bücher... (Marburg 1985), Várdy B.: The Hungarian-Americans (Boston 1985), Bisztray G.: Hungarian-Canadian literature (Toronto–London 1987), Szathmáry T.: Descriptio Hungariae (1987), Szemerényi O.: Scripta minora, 3 vols. (Innsbruck 1987), Bakó E.: Emlékkönyv az Amerikai Magyar Szövetség 80. évfordulójára (Washington 1988), Karinthy Fr.–Gordon Gy.: The Circus (London 1990). A tájékoztató munka és a kutatás segédleteiként folytatódott a legfontosabb külföldi kézikönyvek beszerzése is, mint az 50 kötetes Encyclopedia USA elsőként megjelent 4 kötete, The encyclopedia of religion, vol. 1–16. (New York 1987), Worldmark encyclopedia of the nations, vol. 1–5. (New York 1984), Who's who in science in Europe, vol. 1–3. (4.ed.), Index of manuscripts in the British Library, vol. 1–4.

A Plakát- és kisnyomtatványtár állományát gazdagította a piarista rendtől vásárolt, közel 10.000 képes levelezőlap a századelő Magyarországról, valamint néhány értékes metszet és litográfia (Ofen und Pesth, 183?; az 1767-es győri tézisek; 1827-ből származó három, lőfuttatást ábrázoló litográfia).

A Térképtár gyűjteménye mind nyomtatott, mind kéziratos térképekkel egyaránt gyarapodott. A nyomtatottak közül említésre méltó Johannes Honterus 1532-ben

készült, első Erdély-térképének 1569-es, Johannes Sambucus 1566-os térképének 1592-es kiadása, valamint Mercator 17. századi, ritkaságszámba menő térképének Blaeu-féle, francia nyelvű kiadása. Willius Raetusnak a Dunát bemutató, színezett térképe 1686-ban készült, díszes barokkos kiállításával különleges remekmű. Kéziratok térképeink száma 54-gyel szaporodott, közöttük Juvigny, francia kartográfus Buda 1686-os ostromáról és a török kori Alsó-Magyarországról készült, színezett térképei (1687).

A zenei tárgyú új szerzemények között unikális értékű Esterházy Pál nádor kantáta-ciklusának 1703-ból származó, eddig ismeretlen kézirata. A 20. század magyarországi zenei életének fontos dokumentumait tartalmazzák Kiszely Gyula és Kósa György hagyatékai, Szervánzky Endre három legjelentősebb alkotásának kézirata.

Ugyancsak jelentős szerepet játszottak a hagyatékok a Színháztörténeti tár gyarapodásában is, többek között Gobbi Hilda, Dajka Margit, Kellér Dezső nevével fémjelvezve. A színházi szövegek könyvek gyűjteményébe a Víg, a Nemzeti, a Katona József, a Madách és a Thália Színház rendező- és sűgópéldányai kerültek, míg a librettók állományát a hr. Esterházy librettó-gyűjtemény töredéke – benne Haydn két, eddig kallódó művével – egészítette ki. A díszlet- és jelmeztervek gyűjteményébe bekerült művek alkotói: Bakó József (Nemzeti Színház), Fehér Miklós (Víg-színház), Mialkovszky Erzsébet (Madách Színház), Spannraft Ágoston (Nemzeti Színház, Operaház).

A Kézirattárba került hagyatékok legújabb kori történelmünk és irodalmunk fontos forrásanyagát jelentik, így közöttük Szabó Zoltán, Thienemann Tivadar, Bódy Gábor, Kádár Erzsébet kéziratos hagyatékai, Németh László és Illés Endre levelezése, Olaszországból haza-

kerülve Pálinkás László, Tóth László és Váradai László hagyatékai. A magyar irodalom kéziratos emlékei között különösen jelentős Jókai Mór, József Attila, Karinthy Frigyes, Márai Sándor egy-egy művének, illetve levélének megszerzése. A Kézirattár keretében vette kezdetét egy új gyűjteményrész, az oral history gyűjtemény megalapozása (szöveges hangzó dokumentumok) a Művelődéskutató Intézetben, a Soros Alapítvány támogatásával készült mélyinterjú-sorozat hanganyagával és a hangfelvételekről készült gépiratokkal.

A könyvtár gyarapító tevékenységének részletesen bontott számszerűségét a periódus kezdő és záró évének adatai érzékeltetik:

	1986	1990
Könyv	25.571	24.997
Időszaki kiadvány	6.381	8.908
Kézirat	61.249	29.085
Zenemű	4.275	3.633
Térkép	2.066	2.267
Kisnyomtatvány	42.649	33.228
Kép, metszet	3.224	1.092
Mikrofilm negatív (címl.egys.)	7.644	2.640
Mikrofilm pozitív (címl.egys.)	2.406	2.324
Okt.neg. és diafilm (címl.egys.)	—	80
Hanglemez, hangszalag	352	1.627
Egyéb dokumentum (fotó, xerox)	—	2.854
Összesen:	155.817	112.736

A könyvtár teljes állománya

1985. december 31-én 6.285.093 egységet,

1990. december 31-én 6.878.430 egységet foglalt magában.

Takarékosság a Nyomdaüzemben

Egy újfajta lemezkészítési eljárás

Közismert tény, hogy a könyvtári (tudományos) munkák példányszáma sosem volt magas, de az utóbbi évek gazdasági lehetősége még inkább visszafogta. Jelenleg az átlagpéldány az OSZK-ban 620 db. Tehát nem mindegy, hogy a lemezkészítés költségei hány példányra oszlanak el.

Sajnos, erről nem lehet szám adatok nélkül írni, kérem nézzék el! Eddig a Copyrapid eljárást alkalmaztuk kizárólagosan, ennek az anyagköltségei a következők:

CRSA negatív B/3	196,39
CRAA alumínium lemez	166,50
CR 166b hívó	11,68
CR 610b fixír	18,82
K2 konzerváló	1,42
Vatta	2,00
ÁFA	99,20
Röntás (10%)	49,60
Összesen	525,61 Ft/db

Ezzel szemben áll az általunk használt, módosított Mikrolin technológia, amelyben a nyomdaiparban szokásos pozitív film helyett pauszpapírról történik a lemez megvilágítása. Ennek anyagköltsége:

Mikrolin lemez B/3	103,00
HP11 hívó	2,37
F2 fixír	1,80
Pauszpapír	9,60
Montírfilm (5x használva)	8,40
ÁFA	31,29
Röntás (jelenleg 20%)	31,29
Összesen	187,75 Ft/db

Tehát lemezenként 337,8 forintot lehet megtakarítani.

Azért nem ilyen szép a menyasszony! Ez a technológia formakészítésben kétszer annyi időt igényel. Míg korábban 50 lemez a copyrapid technológiával könnyedén elkészült 1 nap alatt, örülünk, ha 25 db Mikrolin lemez elkészül ez idő alatt. Továbbá ez az eljárás sem szagtalan, és a gépteremben is több lemezjavítást igényel még. A nem egyenletes munkaütem miatt maximum 4000 lemez készülhet el így egy év alatt, a jelenlegi termékösszetétel mellett csak 3000 db. A 3000 db lemez anyagköltségén lehet nyerni 1.013.000 forintot, viszont a munkabéren (+1 fő) és közterhen vesztetni mintegy 440.000 forintot. A különbség 573.000 Ft egy évben. A gép 603.000 Ft-ba került, és kb. 12 év alatt használódik el.

Amennyiben a pauszra fénymásolóval vittük fel a szöveget, ne kaptunk megfelelő eredményt – részben a másolás, részben a nem kellő feketeség miatt. Kielégítő eredményt úgy kaptunk, hogy lézernyomatával közvetlenül a pauszra nyomtattunk. A pauszon már nem lehet szöveget javítani. Mivel nem lehet a képet és a szöveget a hagyományos módon "összedolgozni", ezért "csak" a szöveges munkák készülhetnek így. (MNB Könyvek bibliográfiája, Repertórium, Időszaki kiadványok, Indexek, Magyar Könyvészet, stb.)

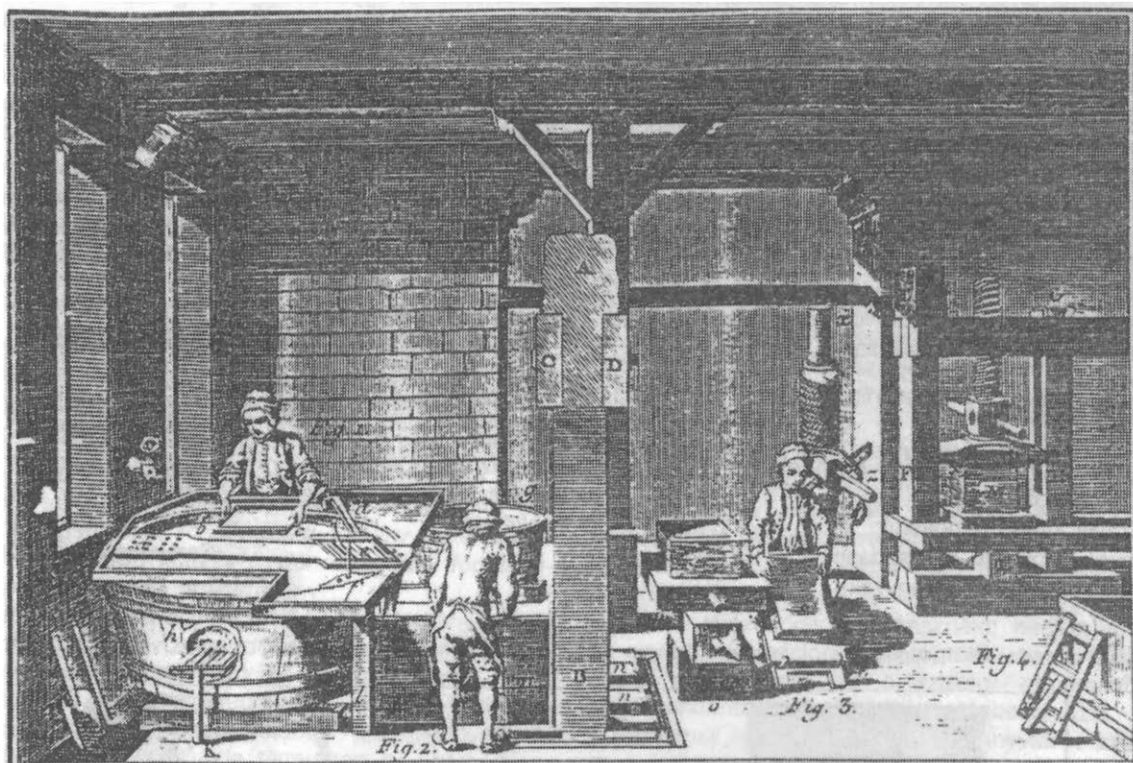
Minőségjavulást érhetnénk el, ha oldalfordító program (tükörkép) alkalmazásával írhatnánk ki lézernyom-

tón az anyagokat, mivel ekkor a lemezmásolásnál a lézernyomatott szöveg közvetlenül érintkezne a fényérzékeny nyomólemezzei.

*

Annak ellenére, hogy látható volt: ez egy olyan technológia, ahol rövid távon megtérül a beruházás, mégis több éve már, hogy ezt a beruházást meg szeretnénk valósítani. Remélem, ennek eredménye nyomán a rövid távon megtérülő beruházások könnyebben fognak realizálódni. Nagyon sajnálom, hogy itt nem fordítható a reálértékben csökkenő amortizáció a fejlesztésekre!

Burány Tamás

Papírkészítő műhely régen

Új technológiák a Kötészetben

A Kötészet életében az 1992-es esztendő igen meghatározó volt. Évek óta egyre nagyobb problémát okozott a műhelybe kötésre lehozott, savas papírra nyomott könyvek, folyóiratok, hírlapok megmentése. Munkánkat megnehezíti, hogy tőlünk az osztályok a minőségi munkán túl mennyiséget is elvárnak az éves kötéseti munkakeretükön belül.

Ez a gyakorlati életből nyert tapasztalat új feladatok elé állította ismételten a Kötészetet. A dokumentumokat nagyobb mennyiségben kell savtalanítani, és a gépi papírontás restaurálási módszerét el kell sajátítani!

A beruházások szerencsés alakulásai folytán megteremtődtek az új technológiák alkalmazásainak feltételei. A dokumentumok fizikai állapotának romlása sürgette

az új eljárások, a "tömeges nedves kezelés" és a gépi papírontás módszereinek mielőbbi bevezetését a napi feladataink közé.

Munkánkat hosszú évek igénye után végre sikerült megkönnyíteni, és színvonalasabbá tenni a "tömeges nedves kezelésre" szolgáló áztatómedence-sor beállításával, s annak folyamatos üzemeltetésével. Futószalagszerűen szigorúan szervezett tevékenység a savtalanítás.

Ehhez hasonlóan szeretnénk kialakítani a gépi papírontást, valamint később a papírhasztást is mint állományvédelmi módszert.

Fontos szempontunk, hogy a helyreállításnál csak olyan anyagot használjunk, ami semmilyen körülmé-

nyek között sem károsítja a dokumentumot, és az eljárás visszafordítható legyen! Szükség van a jó szakemberképzésre is – a mi profilunkhoz igazítva.

Lényeges a műhely személyzetét és technikai felszereltségét fejleszteni ahhoz, hogy – nem túlzok, ha azt állítom: a sokszor katasztrofális állapotú – dokumentumokat meg tudjuk őrizni az utókor számára.

A papíróntó gépet a Restaurátor Laboratórium és a Kötészet kapta közös használatra.

A papíróntásról általában

A papíróntást olyan esetekben alkalmazzuk, amikor a dokumentum erősen szétmállott, és hiányos állapotú.

Az eljárás célja a károsodott területre új papír öntése.

A papíróntás fizikai alapja jól ismert és igen egyszerű. A károsodott dokumentum a szitán fekszik, és a dokumentum felső része felől vízszögletesen áramlik át a szitára. A víz a papírostok finom szuszpenzióját tartalmazza, így a rostok fennakadnak. A vízszögletesen áramlik át a károsodott helyen kell átáramlania. A papírostok összekötődnek, és a károsodott részt kitöltik. A hiányzó részekben rakódik le a legtöbb rost, mivel ezeken a helyeken akadálytalan a víz áramlása.

A papíróntás előnyei

- egy könyvön át ismétlődő hiány esetén nem növeli a kötet vastagságát;
- a pótlás kitűnő minőségű;
- bonyolult formájú károsodásokat is tökéletesen javított (pl. rovarrágás, átlótt könyvek);

– a lehető legminimálisabb az átfedés az eredeti papírral;

– tökéletesen reverzibilis.

Gazdaságossága, gyors elvégezhetősége számtalanszor bebizonyosodott.

Alkalmazható: nyomtatott könyvekre, kéziratokra, színlapokra, metszetekre, általában sokkal olcsóbban, mint a hagyományos módszerekkel, és – magas színvonalú minőségben.

Ezzel a számunkra új módszerrel időt nyerünk, és jobb minőségű, termelékenyebb munka érhető el.

A *szívóasztal* a papíróntó gép szerves része. Az eljárás színvonala nagyban függ a papíróntás utáni, befejező munkálatoktól: az utánnyvezéstől és a szárítástól.

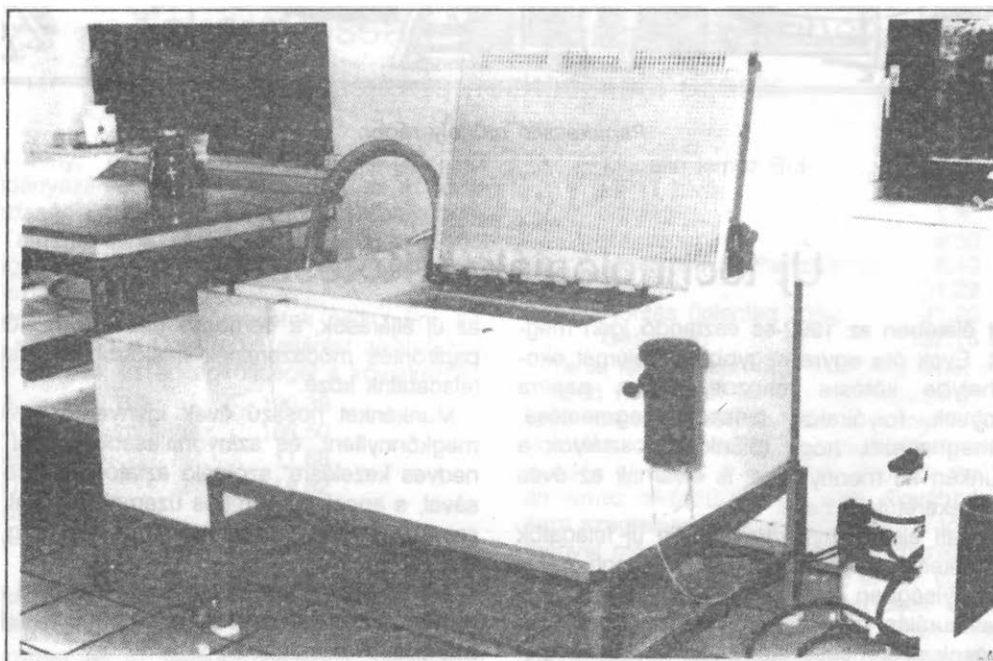
A papíróntás után a papírt igen fontos enyvezni, mert a papír az eljárás során veszít stabilitásából.

Pontos keverési arányokat használunk az utánnyvezéshez szükséges ragasztókból.

A száraz rostanyagot egy bizonyos felület kiöntéséhez pontosan ki lehet számítani. Függ a kiöntendő anyag vastagságától és a gramm súlyától. Érdemes ezt a restaurálási módszert fejleszteni, mert igen jó minőségű munka érhető el segítségével, és az állomány egyre romló fizikai állapota ezt igényli is.

A Kötészet életében az említett új technológiák bevezetése jelentős változást hoz. A tevékenységek célszerű ütemezésével és összehangolásával a teljesítmény megsokszorozódik még a munkaigényes eljárásoknál is. Gazdaságosabb és minőségileg kifogástalanabb munkát tudunk produkálni az új beruházások eredményeképpen.

Samkóné Patyi Julianna

Papíróntó gép napjainkban

Az összhang keresése: irodalomtudomány és könyvtár viszonya

Az Országos Széchényi Könyvtár Baráti Körének rendezvénye

Bogoly József Ágoston előadása

Az Országos Széchényi Könyvtár Baráti Köre hosszabb kihagyás után tavasszal felújította működését. A mintegy nyolc hónapos szünet szervezési, program-egyeztetési nehézségek miatt adódott, remélhetően a továbbiakban ezek nem fogják gátolni a rendszeres találkozókat.

1993. május 20-án Bogoly József Ágoston, az irodalomtudomány kandidátusa, a *Tájékoztató és olvasószolgálati Főosztály* tudományos munkatársa tartott előadást a következő címmel: "Hová lépsz most, gondold meg, oh tudós!" *Az összhang keresése: irodalomtudomány és könyvtár viszonya.*

A gondolatgazdag előadásban Bogoly József Ágoston a könyvtárak és a tudomány megváltozott helyzetét, feladatát világította meg, és a posztmodern kor kihívásaira kereste a választ. A könyvtártudomány – kialakulását tekintve – az irodalomtudomány fiatalabb édestestvére. Mindkét diszciplína a tizenkilencedik század második felében önállósult. Tudománytörténeti és elméleti kitekintést alkalmazva, az előadó a történetifilológiai szakszerűségi igényről mint a mindkét tudományág számára kivételesen fontos előfeltételről beszélt. Hangsúlyozta: "...a szaktudomány számára a filológiai módszerű kutatás folytonosságának fönntartása alapvetően fontos feladat."

Az irodalomtudomány és a könyvtártudomány a múlt században, a pozitívizmus időszakában vált le a korábban egységesnek tekinthető, humán területekről. A közös eredet a könyvtártudomány és az irodalomtudomány későbbi kapcsolatában is megfigyelhető, nemcsak módszerében, de tárgyában is. Ezért válhatott a tizenkilencedik század második felében a könyvtár a pozitívista irodalom- és történettudomány egyik legfontosabb műhelyévé. Kedvezett ennek a helyzetnek, hogy a "Gutenberg-galaxis" még sértetlen volt. Napjainkban mindez változott. A "Gutenberg-galaxis"-t felváltotta az "IBM-galaxis", a kultúrában a folyamatoság helyett a megszakíttóság érvényesül.

A humán jellegű tudományokban a történetiség már nem a legfontosabb elv, a posztmodern kor *hermeneutikai* megközelítése másként értelmezi a múltat, mint az előző század tudományossága. A paradigmaváltás módosította az információ értékét is. A posztmodern kor egyik *alapkérdése* így tehető fel: maga az információ jelenti-e a hatalmat, vagy az információ csupán a hatalom forrása, tehát csak kiindulópont?

Megváltozott a könyvtárról vallott filozófia is. Jól jellemzi ezt az állapotot például Umberto Eco főfogása a könyvtárról. Ő több írásában és a vele készült interjúkban is foglalkozott e kérdéskörrel. Többek között világhírű regényében, *A rózsza* nevében is egy új szemléletű könyvtárkép tárul az olvasó elé, persze igen rétegzett jelentésben. Sokak szerint a posztmodern korban a *könyvtár* (vagyis az *információ*) valláspótlék, *istenpót-*

lék, – egy új világgép legfontosabb eleme tehát. Borges is ehhez hasonló értelmezést ad, vele rokon Eco főfogása, és a hatalom és tudás posztmodern kapcsolatának természete nyugtalanította és kutatásra sarkallta Foucault-t is.

A mindennapiságban virágzó tömegkultúrára hagyatkozók széles körű szinkron igényszabása és a régi kulturális örökségből származó magas kultúra diakroniára épülő átörökítése, intézményes hagyománya között mára már kimondottan nagy feszültség keletkezett. Tudjuk jól: nem a jelen az egyetlen természetes valóság... Azonban a prezentizmusban elzáródó, csak a jelenben élő, csak a jelenvalóságra figyelni képes felhasználó előtt nehezen nyílnak meg a múlt elszórt, megfélekedésben rögzült jelentései. A múltból elágazó, mába átmutató jelentésekre fogékony olvasó (az "IBM-galaxis"-ban: felhasználó) számára a könyvtár a múlt jeleivel telített, labirintusszerű információs struktúrákat nyitottá teheti.

A posztmodern kor gyermeke egy történelem utáni korban érzi magát. Ezért időszakunkban a jelen és a múlt új típusú viszonyára alapozott *kommunikációs kompetencia* kifejlesztése lenne a cél. Nemcsak a könyvtár funkciója változott meg tehát, hanem a felhasználók magatartása is. Már nem az egészélvőség jegyében tájékozódik a felhasználó, hanem a részre, az egyedi információra összpontosít, melyet aztán már egyre nehezebben tud a *szakági elszigeteltségből* transzcendentálni és tágabb jelentésbe ötvözni.

Mindez új kihívás elé állította a könyvtáros személyét is. A hagyományos kultúrákövetítő, -megőrző, -feltáró szereppel szemben megjelent a másik: a szolgáltató, a felhasználói kihívásnak eleget szándékozó attitűd. A kérdés az, hogy lehetséges-e a kettő szintézisét magasabb szinten újra helyreállítani, *humanizálódhat-e* a könyvtár? Ez nem reménytelen, sőt, erre már elszórtan példák is mutatkoznak. Minden bizonnyal a "Gutenberg-galaxis" és az "IBM-galaxis" párbeszédétől várható a megújulás. A múlt értékeivel párbeszédet kezdeményező felhasználó egy olyan *hermeneutikai körbe* tud lépni, ahol a történetiségbe zárt horizontokon túl is értelmezheti saját helyzetét, s ebben az új technológia is segítségére lesz. A kommunikációs kompetencia kifejlesztése nemcsak új, a *komputereket* alkalmazó igény, hanem egy *maradandó, kultúrateremtő* és *-fenntartó* hermeneutikai igény is. A megváltozott feltételek között a "Gutenberg-galaxis" és az "IBM-galaxis" hozadékának jótékony párbeszédére, a velük megtartandó *együttes* kommunikáció magas szintű elsajátítására van szükségünk.

Bogoly József Ágoston új szemléletű előadása a szaksajtóban teljes terjedelmében megjelenik, így nagyobb nyilvánosság is megismerheti gondolatait.

P. Gy.

KIÁLLÍTÁS

Bécs-térképek a Széchényi Könyvtár Térképtárában

A Széchényi Könyvtár Térképtára a könyvtárnak új, végleges helyére történt költözése óta mára már szokássá vált rendszerességgel mutat be a Tár erre alkalmas helyiségeiben kamarakiállítások keretében gazdag gyűjteményének darabjaiból.

Ez alkalommal jelentős, mintegy 350 művet számláló Bécs-térkép kollekciónkból válogattunk.

Bécs városa évszázadok óta Európa egyik meghatározó politikai-kulturális központja, s mint ilyen, természetesen töltött be hasonló rangú szerepet a térképkészítés történetében, annak majd minden időszakában.

A kultúrák találkozási, egyes korszakokban (16–17. század) ütköző sávjában fekvő birodalmi főváros számos térképészeti-kartográfiai feladattal látta el az itt élő, vagy külföldről ide áramló térképkészítőket, s velük a korabeli térképek elkészítésében és kiadásában szorosán együttműködő rézmetszőket, nyomdászokat, könyv- és térképkereskedőket. Az ő tevékenységük eredményeképpen Bécs joggal büszkélkedhet azzal, hogy az európai városok kartográfiai múltjának egyik leggazdagabbikát bírja.

A török időkben (1529–1683) a kényszerűségből végvár szerepet is betöltő császárváros erődítési munkálatai, a hadi események s a falak közé zárt város mindenkor arculatának képi-térképi megörökítése, később a 18. században, a második (sikertelen) török ostrom (1683) után megindult városbővítési munkálatok foglalkoztatták a térképkészítőket, ami elsősorban a terjeszkedő város növekvő utcahálózatának felmérését és térképi ábrázolását, a 19. században pedig a gyorsan gyarapodó közlekedési hálózatok (vasút, városi vasút, villamos, stb.) bemutatását jelentette.

Hasonlóképpen nagy számban adtak a térképészeknek munkát a 18. század végétől mind erőteljesebben jelentkező oktatási, ismeretterjesztési, valamint idegenforgalmi szükségletek.

Az így létrejött gazdag térképtörténeti együttesből Térképtárunk elsősorban a 18–20. századi kereskedelmi célú, mindenekelőtt az e korban Közép-Európa egyik kartográfiai központjának számító Bécs térképkészítő műhelyeinek alkotásaival rendelkezik.

E gyűjteményben számos, nagy értékű térképmű található. Ilyen például a Mária Terézia uralkodásának utolsó évtizedében Joseph David von Huber hadmérnök irányításával készített monumentális méretű, az alaprajzot lát képi megjelenítéssel kiegészítő térkép, mely a korabeli város kivételes részletességű és pontosságú kartográfiai dokumentuma.

De ide sorolhatók Joseph Nagel, Maximilian Grimm, Carl Vasquez térképei, mint ahogy jónéhány, az Artaria és a Freytag-Brendt cégek által a 19–20. században kiadott különböző tematikájú, gondosan szerkesztett térképmű is.

Kis kiállításunkon a városfejlődés majd 200 évét jól szemléltető, időrendbe sorolt térképkollekció mellett tárlóinkban tematikus felosztással olyan darabokat is bemutatunk, melyek között egy-két, Bécs térképi ábrázolástörténetének korábbi (17–18.) századaiból származó, nagy jelentőségű mű is megtalálható.

Közéjük tartozik az amsterdami Johannes Janssonius által kiadott "Urbium totius Germaniae Superioris"... c. műben található látkép, mely a 17. századi Bécsset igen nagy részletességgel tárja elénk.

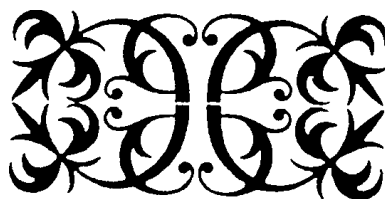
Ahogy Daniel Suttingernek közvetlenül a második török ostrom után készült térképe is, mely az ostrom közvetlen helyszínét szinte fotografikus hűséggel adja vissza.

De nem hagyhatjuk ki a kiállított művek között szereplő értékeink felsorolásából Nicolas Visscher, neves holland térképkészítő és -kiadó térképét sem (1683), melyet a szerző a háborús események hírére jelentetett meg, s amely a várost és környékét gyönyörű "kép"-térkép formájában mutatja be.

Természetesen a kiállításon szereplő, itt nem említett térképek is sok tanulsággal szolgálnak mindazok számára, akiket érdekel Bécs város történelme, melyhez saját történelmünk oly sok szállal kötődik, és persze mindazoknak, akiket különösen vonzanak a régi térképek, melyek közül nem egy művészi alkotások kvalitásait nyújtja.

A kiállítás a Térképtár olvasó- és katalógustermében tekinthető meg a könyvtári nyitvatartási rend szerinti időben, naponta 9-től 17 óráig.

Danku György

A BAJOR GIZI KIÁLLÍTÁSRÓL...

Mit akartam mondani ezzel a kiállítással – azon túl persze, hogy ünnepi hódolattal adózni a 100 éves Bajor Gizi előtt? Mit lehetett akarnom, ha egy ilyen széles skálájú, népszerű és máig sokak emlékezetében élő színésznőről kell kiállítást csinálnom – három szűk vitrinben?

Nem akarhattam felmutatni a teljes életművet, mert több teremnyit kitenne azon relikviák sora, amelyek reprezentálhatnák Bajor Gizi közel 40 esztendei színpadi csillogásai sorát.

Bizony egyebet nem tehettem, mint kirostáltam a jelenetképeket és az írásos emlékeket. Ezekkel ugyan tudományosabbá tehettem volna a kiállítást, ám művészete nem került volna közelebb a látogatóhoz. Maradtam ezer színt tükröző, az érzelmek számtalan variánsát hordozó szerepbéli arcinak és mimikai tanulmányképeinek bemutatásánál.

Le kellett mondanom a hű és kronológiát követő forgatókönyvről, és a helyhez igazodva, három nagy korszakának portréival gazdálkodtam.

Bajor Giziről igazán bőséges anyag a róla elnevezett múzeumban található, hiszen mindaz, amit ő maga megőrzött, és amit a múzeum felállításakor össze lehetett gyűjteni, ott van ma is. A mi Színháztörténeti Tárunk fényképanyaga ezt a mennyiséget és nívót nem éri el, pedig ő azon színésznők egyike, akiről a legtöbb fénykép áll a rendelkezésünkre. Nem véletlenül: sztár volt, és számtalan szerepet játszott. Csakhogy: nálunk viszonylag kevés az eredeti fénykép, ám annál több a másolatban, vagy újságvágatok formájában őrzött szerepes ábrázolás. Ezekben azonban éppoly híven élénk tárul Bajor Gizi sokoldalú művészete, mint

bármely eredeti, netán művészfotón. Tehát a válogatandó anyag sok látványt őrző, emlékezetet mozgató, a színpadi jelenséget megidéző, bár kvalitásában nem a legmegfelelőbb képeket tartalmazta.

Bízom tehát laboratóriumunk ügyes kezű munkatársaiban – nem hiába! Schertlin Péter és Pálmai József munkája nyomán a sokféle alapanyagú képecskékből homogén és ragyogó minőségű fényképhalmaz állt elő, amellyel már nemcsak megtölteni lehetett a vitrineket, hanem mondani is lehetett valamit. Azt, amit szándékoztam:

Nem sok szöveginformációval, de annál több és érdekes fotóegyüttessel felmutatni egy keveset a sokból, néhány arcát a több százból. S ha ez a kevés látványosra sikerült, az Csaba Renátának is köszönhetően az elhelyezés változatosságán múlott.

Az eredmény körülbelül az, amit elképzeltem: ízelítőt nyújtani Bajor Gizi arcrezdüléseiből, sztármosolyából, karaktert viselő maszkjaiból, hogy aki megnézi, érezze: ez csak mutatvány, csak töredéke annak, amit ez a művész annak idején az élő színpad varázsos közegében felmutatni tudott.

Ha egy kiállítás szöveg nélkül a színészeiről akar szólni, olyan, mint egy ismeretlen nyelven előadott színjáték: egy szót sem értünk a szövegből, mégis élvezhető a színház adta csoda és a színészi játék. Ha jó, – akkor az szöveg nélkül is felfogható.

Talán ilyesmit gondoltam, amikor Bajor Gizi arcaira hagyatkozva eléműtattam közülük néhányat: beszéljenek önmagukért a képek!

Bódis Mária

KIÁLLÍTÁSOK AZ OSZK-BAN

100 éve született SZABÓ PÁL
1993. ápr.–júl.

Szabó Pál születésének századik évfordulójára emlékezett a könyvtár ez év áprilisában megnyílt kamarakiállítása az V. szint vitrinjeiben. A kiállítás rendezője Vidovszky Ferencné, a KMI munkatársa úgy válogatta ki anyagát, hogy az az első írástól kezdve az Önéletrajz kötetéig az életmű valamennyi jelentős munkáját a néző elé tárja. Láthatunk képeket az 1948-ban megfilmesített Talpalatnyi föld felvételeiből, s műveinek néhány, idegen nyelven megjelent fordításából.

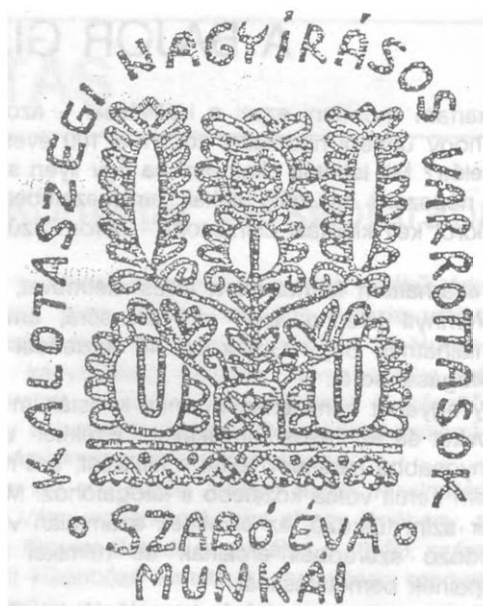
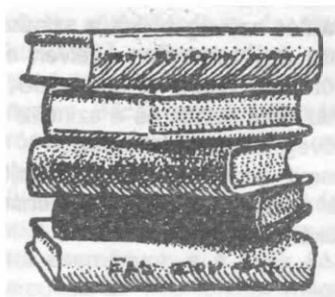
MOLNÁR DÉNES: Grotreál Art
jún. 25.–júl. 31.

Az 1975-ben Bukarestben végzett erdélyi magyar festőművész tárlatának a Grotreál Art elnevezést adta, utalva ezzel művészi kifejezésformájának groteszk, reális, s természetesen artisztikus jellegére. Munkássága sokoldalú: láthatunk olaj aktképeket, akvarell tájképeket, linometszeteket, s nem utolsósorban szívet melengető fametszeteket erdélyi templomokról, várromokról, s egyéb műemlékekről.

Könyvtárnyak 1993 – Object Books román vándorkiállítás máj. 28.–jún. 24.

A kiállítás címének fordítása talán kifejezőbb lett volna, ha a "könyv mint tárgy" megoldást választják.

A kiállítás gondolata egy román művészekből álló csoportban vetődött fel 1990-ben, arra gondolva, hogy felhasználja erre a leégett Bukaresti Egyetemi Könyvtár teremt. Eredetileg a könyvtárrombolás elleni tiltakozásnak szánták, majd később a honi és külföldi művészek új és sokszor meghökkentő művekkel gazdagították a vándorkiállítássá alakult anyagot. A hagyományostól eltérő, a könyvet mint tárgyat szemlélő alkotások sokakban felháborodást keltettek, különösen azért, hogy mindez egy könyvtárban kapott helyet. A román rendezők ragaszkodtak hozzá, hogy a nemzeti könyvtárban mutatkozhassanak be Kolozsvár, Beszterce és Hollandia után. Szerették volna, hogy a nézők – érzelmileg is érintve – elgondolkodjanak a könyv és kultúra szerepén a ma és a jövő társadalmában.

SZABÓ ÉVA: **Kalotaszegi nagyírásos varrottasok** **jún. 24.–szeptember**

Martin György, a magyar és európai néptánc kutatás kiemelkedő egyénisége 1983-ban hunyt el. Órá emlékezik tanítványa s jóbarátja, Szabó Éva, Marosvásárhelyen élő könyvtáros és pedagógus, aki Martin hatására lett néptánc-tanár és hímező. A vitrintárlat az ő varrottasából mutat be néhány gyönyörű darabot. Magára Martin Györgyre írásai és táncfotók emlékeznek.

Spányi Balázné

KIADVÁNYAINKRÓL

Pavercsik Ilona: **A kassai könyvek útja a nyomdától az olvasóig**

Miért éppen a kassai jezsuiták könyvkiadója volt az, amelyik élen járt a magyar tárgyú történeti és történetföldrajzi művek megjelentetésében? Milyen hatásra, milyen célokat vállalva vált olyan fontossá ez a műfaj? Melyek a teológiai irodalomnak Kassán létrejött, önálló alkotásai? Milyen okok vezettek az egyházi jellegű irodalom visszaszorulásához? Mikor és hogyan játszódtott le ez a folyamat? Hogyan vált újra egyre fontosabbá a vallásos irodalom belül is a magyar (és a német, szlovák) nyelv a latinnyelvűség rovására? Milyen társadalmi rétegeket szolgált ez a könyvkiadás, és kinek az anyagi támogatását tudta elnyerni?

Pavercsik Ilonának "A kassai könyvek útja a nyomdától az olvasóig" című könyve, amely az OSZK Füzetek második tagjaként jelent meg, e kérdések megválaszolásához teremti meg az alapot. A 18. századi Magyarország és Erdély három jezsuita könyvkiadója: a nagyszombati, a kassai és a kolozsvári szoros kapcsolatban állt egymással, amit egymás kiadványainak átvétele is mutat. A 17. század második feléből származó és a 18. század eleji kiadványokat csekély számú miatt könnyű áttekinteni. Az 1716–1773 közötti időszaknál azonban más a helyzet. A kassai kiadványoknak az a jegyzéke, amely a Petrik-bibliográfia

VI. és VIII. kötetében olvasható, közel sem teljes, másrészt – a tételek részletesebb feldolgozásának hiányában – az adatok egy része bizonyos mértékig félrevezető is.

Ugyanis nem minden kiadvány kassai, amelynek impresszumában Kassa áll, de ugyanez vonatkozik Nagyszombatra és Kolozsvárra is. A kassai kiadványok összeállítása a tanulmány egyik célja, – de a feltárt adatok, a könyvkiadás egyes jelenségeinek vizsgálatából levont tanulságok a többi magyarországi könyvkiadó történetének kutatásában is felhasználhatók.

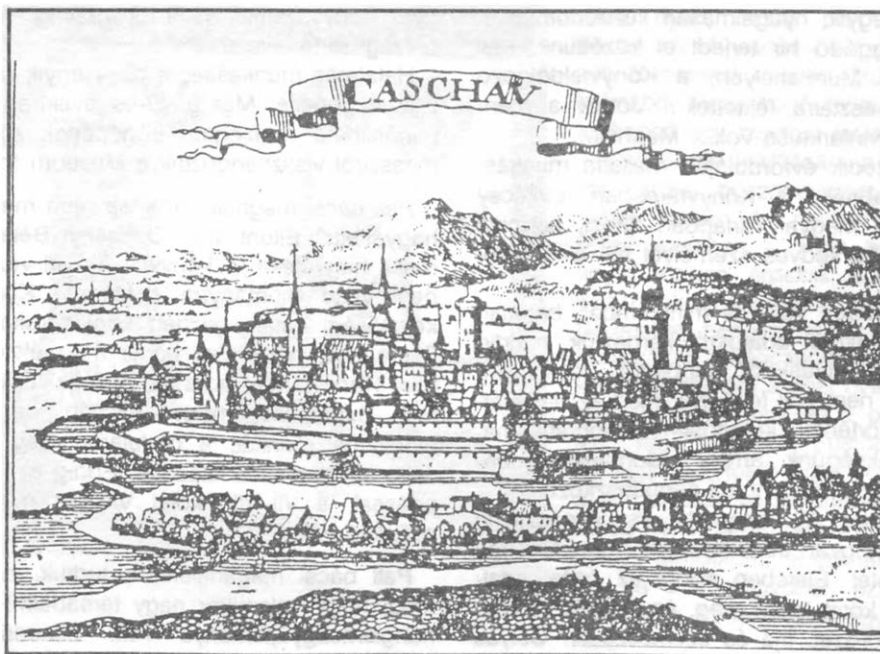
Elmondhatjuk, hogy a szerző a kassai jezsuita nyomda esetében rendet teremtett a kétségtelenül kassai és a kassainak tartott, de valójában csak részben (néhány lap terjedelemben) kassai nyomtatványok között. Ezt a részletes elemzést azonban minden magyarországi nyomda és annak minden egyes nyomtatványa esetében el kellene végezni ahhoz, hogy egy-egy műhely teljesítménye világosan felmérhető legyen. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy a 18. század során bármely nyomdához nyúlunk, a helyzet ugyanaz. Vegyük a nagyváradi püspöki nyomdát, amelynek első két évtizedében – eddigi tudomásunk szerint – évente 4–5 db, több száz lap terjedelmű kiadvány jelent meg. Ezzel szemben a valóság az, hogy bár az impresszumban Nagyvárad szerepel, a kötetek többségénél a címlapon kívül általában mindössze 8–12 lap készült csak ebben a nyomdában, egyébként a nagyváradinak tartott, nemegyszer vaskos kötetek hol kassai, hol nagyszombati, hol kolozsvári nyomtatványok. E szerény felszereltségű nyomda esetében a kötet két része így meglehetősen el is üt egymástól. Tehát pl. a nagyváradi nyomdászatot újraértékelve, megállapíthatjuk, hogy évente legfeljebb egy db, 200 lap terjedelmű mű jelent meg (de gyakran ennyi sem), és egyébként né-

hány, újonnan Nagyváradon nyomtatott lap került mindössze bizonyos kassai, nagyszombati könyvek elé.

A hasonló vizsgálódás Kassa esetében természetesen sokkal nehezebb feladat elé állította a szerzőt: nemcsak a könyvek nagy száma miatt, hanem azért is, mert a kassai nyomda felszerelése nem üt el élesen pl. a nagyszombati akadémiai nyomdáétól, azon egyszerű okból, hogy felszerelésük egy része közös forrásból származik.

Milyen forrásokra támaszkodhatott a szerző az 1527 kassai nyomtatvány számbavételénél? A legjelentősebb és összességükben első ízben éppen Pavercsik Ilona által felhasznált források a kassai könyvkatalógusok voltak. A kassai műhely csaknem négy évtizeden keresztül folyamatosan jelentette meg – hazai viszonylatban akkor egyedülálló módon – saját kiadványainak katalógusát. A Catalogus Librorumok készlet (szortiment) katalógusok, a megvásárolható könyveket írták le nyomtatási év nélkül. Az első ilyen kassai könyvjegyzék az 1737-es, a legutolsó 1774-ből való. Eleinte 3–4 évre szolgált ugyanaz a könyvjegyzék, míg az utolsó évtizedben évente újat állítottak össze a jezsuita atyák. A könyvjegyzékek ABC rendben közölték a címet, szerzőt, formátumot, a könyv árát dénárban, ill. krajcárban.

E mostanáig fel nem dolgozott Catalogus Librorumoknak köszönhetően Pavercsik Ilona 163 olyan kassai nyomtatvány címét regisztrálhatta, amely egyáltalán nem ismert a kassai könyvkiadásban; ezenkívül számos, már Kassán nyilvántartott műnek újabb kiadását. A korabeli egyéb nyomtatott és kéziratos források kiértékelése összesen 311-gyel növeli az 1716–1773 között nyilvántartott kassai nyomtatványok számát.

Kassa látképe Birckenstein: Ertz-herzogliche Handgriffe des Zirckels... c. művéből

A tanulmány célja az 1716–1773 közötti kassai könyvkiadás (ismert és eddig ismeretlen) adatainak dokumentálása, ennek megfelelően a tanulmány fő része a fenti időkor nyomtatványainak közlése a Catalogus Librorumok rendjében, táblázatos formában. A táblázatos rész – az áttekinthetőség miatt is – szükségszerűen rövid. De az itt közölt adatok összegezésére, értékelésére is sor kerül a dolgozat további fejezeteiben, amelyek közül talán legérdekesebb a "Hová jutottak el a kassai könyvek?" című. Élenjárnak a felsőoktatási intézmények Budától Zágrábig és a jezsuita rendházak Fiumétől Ungvárig az egész korabeli Magyarország területéről.

Az elmondottakból látszik, hogy a témának iskolatörténeti, könyvkereskedelmi és könyvtártörténeti vonatkozásai is vannak. A tanulmány mintául szolgálhat a régi könyveket az olvasók, használók szempontjából feldolgozó – még megírandó – más munkáknak.

V. Ecsedy Judit

MUNKATÁRSAINKRÓL

Emlékezzünk Gulyás Pálra (1881–1963)

Harminc éve halt meg az OSZK kedves Pali bácsija. 1963. június 6-án közölte a Népszabadság: "Dr. Gulyás Pál, a magyar könyvtártörténet kiváló művelője 82 éves korában elhunyt. Temetése ma, fél 12 órakor lesz az Új Köztemetőben."

Emlékszem: az egyik, nyugalmasan kezdődött délelőttön izgalmas, aggóató hír terjedt el közöttünk: Pali bácsi rosszul lett. Munkahelyén, a Könyvfeldolgozó osztályon hosszú asztalra fektették... Jöttek a mentők... Elvitték... Szívinfarktusos volt... Meghalt...

Halálának tizenötödik évfordulóján méltatta munkásságát Somkuti Gabriella a Könyvtárosban, Lukácsy András 1978-ban a Magyar Hírlapban. Most, harminc év múltán idézzük fel kedves személyét mi, akik kollégái lehettünk!

A bibliográfiák tudósa volt, és mint ember, barátian közvetlen. Mikor szakmai adatokról kérdeztük, mindig volt az arcán valami atyáskodó, lappangó, szelíd mosoly. Munkásságát nem kell felidézni, mert az halhatatlan, élő. Irodalomtörténeti, különösen bibliográfiai hagyatéka olyan örökségünk, amely tudományos munkánk nélkülözhetetlen, mindennapi segédeszköze.

Nagyon hasznosan élt. Folytatta és kiegészítette Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái című életrajz I–XIV. kötetét. Életében ebből az óriási adatgyűjtésből az I–VI. kötet jelent meg. Az I. kötet címlapján olvassuk: Új sorozat. Írja és szerkeszti dr. Gulyás Pál ny. magyar nemzeti múzeumi igazgató, a k.m. Pázmány Egyetem c. ny. rendkívüli tanára, a Magyar

Tudományos Akadémia levelező tagja. Olyan szerényen kapcsolódott hozzánk, hogy nem éreztük, milyen tekintélyt kell tisztelnünk Pali bácsiban. Irodalom- és nyomdatörténeti tanulmányai jelentek meg. Magyar írói álnévlexikonát 1956-ban adták ki. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét 1911-től 1924-ig. Adatgyűjtés miatt országsszerte levelezett.

Hatalmas munkásságát csak egyik ujjával, a mutatóujjával gépelte. Már a 40-es években is muzeálisnak minősíthető Remington írógépének zörgő csattogását messziről visszhangozták a Múzeum folyosójának falai.

Pali bácsi meghalt, örököse nem maradt. Hová lett a hagyatéka? Eltűnt, mint Dezsényi Béla és Szemző Piroska hagyatéka. A könyvtár akkori vezetősége, sajnos nem vette állományba a Magyar Könyvszemle szerkesztőségi iratait, gazdag könyvtárukat, levelezésüket. Szerencse, hogy Pali bácsi még életében az Akadémiai Könyvtárnak adta az életrajz lexikona adatgyűjtését. Szerencse, hogy Viczián János vállalta az áldozatos munkát, a cédularengeteg kiegészítését, a sajtó alá rendezés feladatát. Eddig az I. kötet reprint kiadással, a VII–VIII. kötet Viczián munkájával közkincsünké vált.

Pali bácsi magánéletéről: tudtuk, hogy nem nősült meg, hogy valamikor nagy társadalmi életet élt. Óriási hanglemezgyűjteménye volt. Zeneestéket rendezett. Vendége lehetett a könyvtárosokon kívül a Múzeum minden osztályának bármelyik munkatársa.

Mikor én megismertem, az 1943/44-es tanévben előadásainak tárgya volt: *Könyvek és könyvtárak a XVIII. században és Nyomdánk belső élete 1526–1773*. Igazán így volt, ahogyan írom: ketten jártunk az órára: Bélley Pali és én. Mi ketten megbeszéltük, hogy melyikünk legyen okvetlen az óráján, Pali bácsi ne jöjjön hiába, mert egyikünknek is megtartotta az óráját. Én 1945 őszén kerültem az OSZK-hoz, kapcsolatom Pali bácsival megmaradt. Még most is látom a Kézirattár Múzeumkertre néző ablakából, amint hűséges támasza, Bélley Pali vezetni nagyon lassan totyogva a kerten át a Múzeum utcai ebédlőnkbe. Mikor őket láttam, tudtam, hogy dél van.

Azóta Bélley Pali is meghalt (1925–1968). Sokirányú tudása összefoglaló szóval: művelődéstörténész volt. A Rádiónál Grétsy Lászlóval közösen vezette a "Kíváncsiak Klubja" című adást.

Magnókazettán őrzöm Bélley Pali hangját. Ez róla az egyetlen felvételem. Mikor hangzott el, nem tudom, de nem is fontos, mert Pali minden adás után így búcsúzott el: "Köszönöm a játékot! Viszont hallásra!"

Viszont látásra! – Írhatom én most. Ők mosolyogva látnak engem, hogyan küszködöm az adataimmal, céduláimmal, mialatt Ők gondtalanul sétálgatnak az Égiek szép Múzeumkertjében.

Busa Margit

Rosta Erzsi képkiallítása Pestszentlőrincen

"Füstös konyha" (Gömörszőlős)

Rosta Erzsi kolléganőnknek 1993. június 21-én önálló képkiallítása nyílt a Pestszentlőrinci Művelődési Házban.

Amint arról egy korábbi számunkban megjelent interjúban hírt adtunk, Rosta Erzsi nyugdíjba menetele után festéssel, rajzolással kezdett foglalkozni; régi vágya teljesült be ezzel. Pályafutásának eddigi főbb állomásai a következők:

A Kondor Béla Közösségi Ház művészeti csoportjának tagjaként 1992-ben díjat nyert "Parádfürdői sétány" című képével, festőművészek részvételével tartott kiállításon.

1993. márciusában a Kőzealkalmazottak Szakszervezetében, a II. Országos Szövetkezeti Amatőr Képzőművészeti kiállításon oklevelet nyert, majd pár hónap múlva a Budapesti Művelődési Központok által rendezett Budapesti Vizuális Művészeti Hónap alkalmából kiemelkedő teljesítményéért oklevelet kapott egy modern festményéért.

Első önálló kiállítására a zsűri hatvan munkája közül huszonnyolcat választott ki, az utóbbi három év realista anyagából. Rosta Erzsit azonban – saját bevallása szerint – egyre jobban érdeklik a modern festészeti irányzatok. A kiállításon szép hazai és erdélyi tájképeket, hangulatos falusi házakat és szobabelsőket, virágcsendéleteket láttunk. Ezek közül kiemelném a díjat nyert "Parádfürdői sétány" című alkotást és a gömörszőlősi "Füstös ház", illetve "Füstös konyha" című képeket. De Rosta Erzsi egy másik műfajban, a portréfestésben is tehetséges: ezt bizonyítja "Öreg néne" című, remek festménye.

Úgy gondolom, sokaknak öröme szolgálna, ha a közeljövőben az OSZK is otthont nyújthatna kolléganőnk egy önálló kiállításának.

Beöthyné Kozocsa Ildikó

Bemutatkozik Tüske László, az Olvasószolgálati osztály mb. vezetője

Rédicsről, egy zalai faluból származom. Szüleim iparosok voltak: apám ács, anyám női szabó, most nyugdíjasok. Tanulni korán világgá küldtek: az esztergomi ferences gimnáziumban tanultam három évig, majd Lentiben érettségiztem. Aztán az ELTE magyar-könyvtár szakán kezdtem a tanulmányokat, a második évtől arab-könyvtár szakot választottam.

Akkoriban tört ki az októberi arab–izraeli háború, az arab kérdés mintegy napirenden volt... Számomra az volt a megdöbbenő, hogy az arab világról (és általában az Európán kívüli világról) nagyon keveset tudunk. Az arab világ az ambivalens érzéseket keltő izraeli–arab konfliktust, az ezeregyéjszaka meséit, az Egri csillagokkal megismert valamiféle iszlámot, az olajat, néhány ismeretlen és kiejthetetlen nevű, rendkívül gazdag és az európai mértékkel mérve borzasztóan struktúrálatlan sejtet, emírt jelentett... Úgy gondoltam akkor (meglehetősen elszántsággal), hogy lenne itt tennivaló: megismerni és közvetíteni... Kalandféleképpen...

A könyvtár szakot másként tekintetem: ez szakma; adott feladatokkal, adott keretek között, kiszámíthatóan és közvetlenül lehet kamatoztatni a szakmai ismereteket. Persze ez akkoriban nem volt ennyire világos.

Valamikor a hetvenes években, egy rövid tunéziai arab nyelvi ösztöndíj után kihagytam egy egyetemi évet. Ekkor szakszervezeti könyvtárban dolgoztam pár hónapig. Könyvtáros barátaimat, ismerőseimet ennek a rövid időszaknak köszönhetem. Újra egyetemistaként a korábbi szakok mellé a perzsát is felvettem, majd 1979-ben a Bagdadi Egyetem hallgatója voltam egy évig. 1980-ban a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában, a Keleti Gyűjteményben dolgozva fejeztem be az arab-könyvtár szakot, munkát vállaltam a Világirodalmi Lexikonban... És akkor Líbia...

Ugy adódott, hogy arab nyelvismeretemmel el tudok helyezkedni a TESCO-nál. Egy államközi megállapodás értelmében magyar egészségügyi csoport működött a líbiai tezsurai kórházát Tripoli mellett, a tengerparton. Tolmács és a magyar csoport titkára voltam itt. Szeret-

tem ezt a munkát: komoly kihívást jelentett a két, egymástól lényegében eltérő kultúrához tartozó csoport: az eredendően öntudatos, büszke istenhívő, a világ adottságait belenyugvással elfogadó és képviselő helybeli lakosság, illetve a könyvet olvasó, európaiságot hirdető és néha bizony "térítő", valamiféle felvilágosító missziót szükségtelenül fővállaló magyar munkatársak érdekeinek egyeztetése... Közben sivatagi oázis-városokat, sziklarajzokat, az ókori görög és pun civilizáció líbiai, római elemekkel átítatott hagyatékát, a mai líbiai hétköznapi meséit és legendáit, a politikai rendszer néhány sajátosságát is fölfedezhettem magamnak. Látam a "Zöld könyv"-ben meghirdetett "közvetlen demokrácia" kísérletét és a "muszlim testvériség" nevében zendülő televízióban közvetített, nyilvános vésztárgyalásokat, megéltem Tripoli amerikai bombázását, az olaj teremtette gazdagság civilizációs-technikai áldásait, túlzásait... Szóval, egy hatvan százalékban 18 éven aluli hárommillió ország modernizációs kísérletéből egy fejezetet.

Az eredetileg kétévesre tervezett szerződés több, mint nyolc évig tartott. A líbiai történethez tartozik még, hogy 1983-ban újra nősültem, feleségem csecsemő- és gyermekápoló, ma a pomázi gyermekrendelőben dolgozik. Kislányunkat, Pannikát, aki 11 éves, még csecsemőkorában fogadtuk örökbe.

1988 végén ismét a TESCO-nál vállaltam munkát. A líbiai ügyek referense lettem, majd a TESCO – Arab – Fórum Alap (külföldi diákok magyarországi képzését finanszírozó alapítvány) kiépítésébe fogtunk, amikor kitört a kuwaiti háború, és a komoly döntéseket el kellett halasztani...

Építkezésbe fogtunk, a klasszikus arab írásbeliség irodalomkritikai dokumentumainak fordításába kezdtem, majd állás után tájékozódtam az ismerősök körében...

1992. március 1-jétől vagyok az OSZK munkatársa, Lakatos Éva nyugdíjba vonulása után osztályvezetői feladatokkal bíztak meg.

Tüske László

MEGJELENT

a Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai című sorozat 10. kötete!
BÖRÖCZ ENIKŐ: Az Evangélikus Országos Levéltár (Budapest) kéziratkatalógusa – 1850 előtti kéziratok.
Országos Széchényi Könyvtár, Bp. 1993. 327 l. Ára: 300,- Ft

A kötet 366 kéziratjegységet ír le: a vegyes tartalmúakat (pl. Schulek József és GAMAUF Gottlieb gyűjteményes köteteit, az emlékkönyveket és levélgyűjteményeket) részletezően. Az Evangélikus Országos Levéltár elkülönítetten kezelt kézirateit tárja fel a katalógus, a mesterségesen kialakított levéltári rész, az Archivum Ecclesiae nem elkülönítetten kezelt, 1791 előtti kézirateiról Góbi Imre 1921-ben megjelent katalógusából tájékozódhatunk. A tételleírásokat történeti bevezető tanulmány előzi meg és személy- és helynévmutató teszi használhatóbbá.

MEGRENDELHETŐ:

Országos Széchényi Könyvtár Kiadványtára
1827 Budapest, Budavári Palota F épület
Neményi Zsuzsa ügyintéző Telefon: 155-6967

MEGJELENT

az Országos Széchényi Könyvtár füzetel 2. szám:
PAVERCSIK ILONA: A Kassai könyvek útja a nyomdától az olvasóig.
Bp. 1992. 287 l.

Több száz, a kutatás számára eddig még ismeretlen 18. századi kassai nyomtatványra hívja fel a figyelmet az Országos Széchényi Könyvtár új kiadványa. Forrásuk mindenekelőtt azok a kis füzetek, amelyeket a kassai jezsuita akadémia nyomdája – hazánkban ekkor egyedülálló rendszerességgel – saját kiadványairól megjelentetett. A már ismert nyomtatványok esetében a tanulmány a nagyszombati egyetem, ill. a többi jezsuita akadémia (Kolozsvár, Győr, Buda) kiadványaival való összefüggéseket is kimutatja. Így a témának iskolatörténeti, könyvkiadás-, könyvkereskedelem- és könyvtörténeti vonatkozásai is vannak, különösen az 1773-as jezsuita könyvtárak tekintetében.

A tanulmányt minden, régi könyv iránt érdeklődő kutatónak, irodalmárnak, könyvtárosnak, könyvgyűjtőnek ajánlhatjuk. Tanulmányozása segítséget jelenthet a 18. századi Hungarika-anyagot feldolgozó könyvtáraink számára is.

A kötetet két térkép és számos illusztráció díszíti.
Ára: 462,- Ft

MEGREDELHETŐ:

Országos Széchényi Könyvtár Kiadványtára
1827 Budapest, Budavári Palota F épület
Ügyintéző: Neményi Zsuzsa
Telefon: 155-6967

TÁJÉKOZÓDÁS

A SZLÁV ÁBÉCÉ ÜNNEPE

Május 24-e minden bolgár tudatában a szláv írásbeliség és a bolgár kultúra napja.

A szláv ábécé a thesszaloniki születésű testvéreknek: Cirillnek és Metódnak köszönhető. A kisebbik testvér, Konstantin – kinek szerzetes neve Cirill – Bizánc legrangosabb iskolájában, a konstantinápolyi Schola Magnurában folytatta tanulmányait. Később maga is filozófiát tanított itt, és olyan nagy népszerűsége telt szert, hogy tanítványai és életrajzírói halála után is Cirill "filozófus"-ként emlegették. A filozófiai katedrától azonban korán meg kellett válnia, az Olimposz hegyi kolostorba vonult, ahol már hosszabb ideje ott-tartózkodó bátyja várta.

Miért és hogyan vált szükségessé a szláv ábécé megteremtése?

Bizánc új patriárkája szerette volna kiterjeszteni a kereszténységet – és vele Bizánc befolyását – a szomszédos és távolabbi népekre is.

Ezzel a feladattal küldte el Cirillt és Metódot i. sz. 860 körül a kazárokhoz. Teljesítve ezeket a küldetéseket, a testvérekben megerősödött a gondolat, hogy a kereszténység csak akkor válhat népszerűvé, ha a szláv népek saját nyelvükön hallgatják és értik meg az egyházi liturgiákat és könyveket.

A két testvér, különösen Cirill, aki jó nyelvész volt, 855-ben megalkotta a szláv ábécét (glagolicát), és hozzáfogtak a liturgikus könyvek fordításához és leírásához.

862-ben Cirill és Metód Rostisláv fejedelem meghívására a nagymorvák földjére érkezett. Azonnal hozzáláttak a szláv egyház és iskolaszervezet megteremtéséhez és liturgikus könyvek fordításához. Itt azonban

harcolniuk kellett a német papsággal, és csak nehéz küzdelem árán folytathatták a szláv egyház szervezését.

A harc keménységét mutatja, hogy a német püspökök nem voltak hajlandók a két fivér tanítványait felszentelni. Ezért Cirill, Metód és tanítványaik elindultak vissza, Bizáncba. Útjuk Pannóniába vezetett, Kocel, szláv fejedelem földjére.

A testvérek megnyerték ügyüknek Kocelt, aki hat hónapig magánál tartotta őket a Zala folyó melletti Blatnográdon (Mosapurc).

Cirill és Metód – tanítványaik segítségével – kb. 50 embert tanított meg a szláv írásbeliségre (írásra) és a könyvmásolás mesterségére.

Cirill Rómában halt meg, Metód pedig haláláig folytatta küzdelmét a szláv egyház és kultúra felvirágoztatásáért.

Üldözött tanítványaik közül hárman – Kliment, Naum és Angelarij – 866-ban bolgár földre kerültek, ahol szíves fogadtatásuk a bolgár nép kulturális felemelkedésének nyitányát jelentette.

Tevékenységük révén Bulgária hamarosan a szláv irodalom és művelődés legfontosabb központjává fejlődött. Kialakult a preszlávi (akkori bolgár főváros) és ohridi iskola. Szimeon cár uralkodása alatt – a IX. sz. végén, a X. sz. elején – a bolgár kultúra elért virágzásának csúcsát. Ezt a századot a történészek a bolgár írásbeliség "aranykorá"-nak nevezik.

A bolgár nép kultúrájának és nyelvének megmaradása a hosszú évszázadokig tartó török rabság alatt a szláv írásbeliség létezésének köszönhető. Ezért olyan fontos minden bolgár számára ez a szép májusi ünnep.

H.né Sz. Rajna

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

Mit írtak a "Tudománytár"-ban 1836-ban könyvtárunkról?

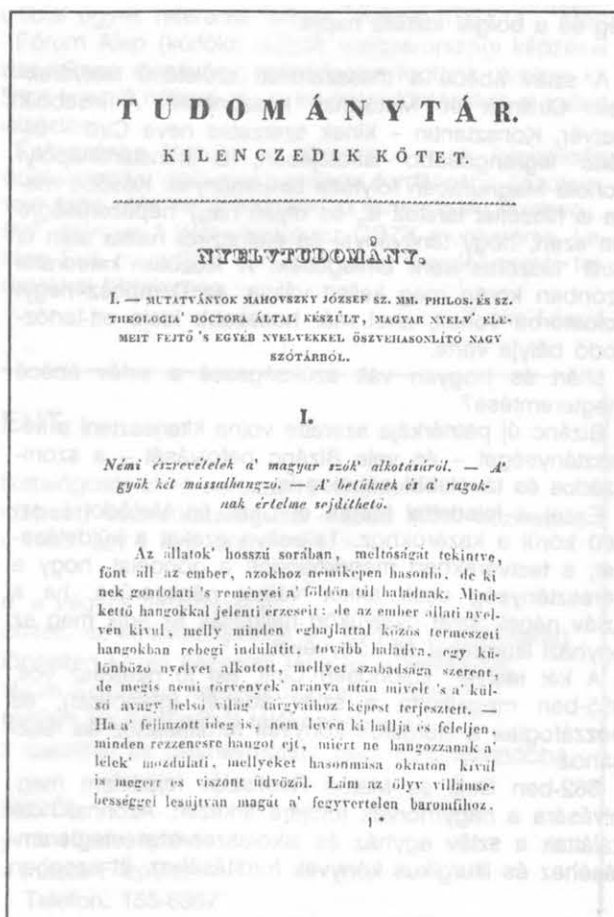
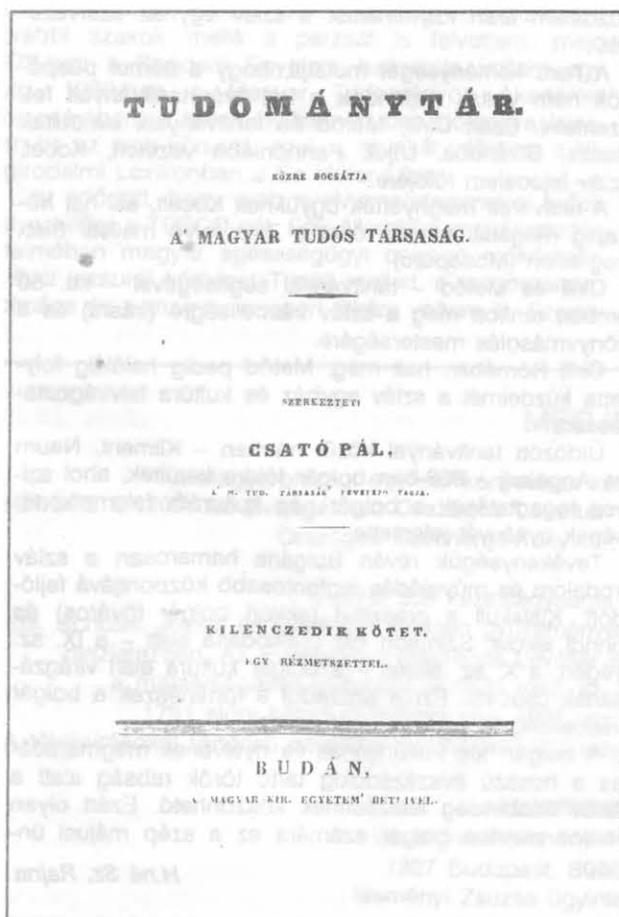
Kis adalék a Széchényi Könyvtár történetéhez

A Magyar Tudós Társaság 1834-ben alapított folyóirata, a "Tudománytár" a XIX. század első felének egyik legjelentősebb hazai tudományos jellegű folyóirata volt. Hasábjain rendszeresen foglalkoztak a magyarországi tudományosság időszerű problémáival. Lényegében ebből a szempontból nyilvánítottak véleményt – talán kissé elhamarkodva – az akkori Széchényi és Egyetemi Könyvtárakról az 1836. évfolyam 9. számában, a *Literatura* rovat "Magyar literatura" című cikkében. Többek között rámutattak, hogy a magas színvonalú tudományos irodalom teljes kibontakozásának akadályozója egy megfelelő könyvtár hiánya is; azaz "...egy korszerűleg felkészült 's használható könyvtárnak az egész országban nem léte." A továbbiakban olvashatjuk a cikkben, hogy "A Széchényi – országos 's a pesti egyetemi könyvtárak nem elégítik ki a' mostanor' tudományá várát; a' Teleky-academiai még nin-

csen felállítva; a' többiek részint távol esnek Pesttől, részint tökéletlenebbek is az itteniéknél. Ha tudományi literatúránk magasabb fokra akar jutni, ha nemcsak szaporaságban, hanem belbecsben is akar nevedezni annyira, hogy a' külföld figyelmét megérdemelhesse, nekünk, t. i. mind hazánknak pedig használhasson; akkor egy teljes, jól megalapított, középponti könyvtár' minél előbbi megnyílásának szüksége kétségbe vonhatatlan."

Végül meg kell jegyezni, hogy az itt idézett sorokban leírt igényeknek lényegében majd az Akadémia (Magyar Tudós Társaság) könyvtára fog megfelelni, a cikk szerzőjében akkor még nem tudatosodott az a lényeges körülmény, hogy a Széchényi Könyvtárnak első sorban a hazai kiadványokat kell gyűjteni.

Batári Gyula

SAJTÓFIGYELŐ

Eltemették Juhász Gyulát

A 63 éves korában elhunyt *Juhász Gyula* történészt tegnap a Fiumei úti temetőben mély részvétellel kísérték utolsó útjára családtagjai, pályatársai, kollégái, tanítványai.

Az akadémikustól, a történésztől *Benda Kálmán* akadémikus búcsúzott, méltatva történelmi munkásságát, a két világháború közötti magyar külpolitika új szellem értékelését, amely magyarságról, nemzeti tudatról beszélt, bizonyítva, hogy a fasiszta nemzet súlyos ítélete, amit a magyarság egészére kimondtak, tévedés, sőt rágalom. Hangsúlyozta, hogy befejezetlen munkássága kerek egész, amely nélkül ismeretünk, magyarságtudatunk, egész tudományos intézményrendszerünk sokkal szegényebb lenne. Munkái máris beépültek a magyar történelmi köztudatba, s alapját képezik a múltunkról, önmagunkról vallott hitünknek.

A *Széchenyi Könyvtár* főigazgatójáról, a könyvtárvezetőként is csak az olvasó érdekeit szem előtt tartó tudósról kollégája, *Poprády Géza* emlékezett meg meleg szavakkal.

A tanárkollégától, a Közgazdaságtudományi Egyetem tanárától *Jeszenszky Géza* külügyminiszter búcsúzott. Mint mondta, a 60-as években elkezdett, hazai diplomataképzésben a hangsúly a történelem megismerésén volt. A múltra koncentráció nagyon hasznos volt, mert a tények maguktól beszélnek. Juhász Gyula volt a professzora a *Kelet-Európa története a XX. században* című tárgynak, amely szellemi műhely volt, ahol a diákok megismerkedhettek többek között 1956, 1968 valós történelmével. S mint hangsúlyozta a külügyminiszter, a magyar külpolitika szemléletváltásában számitani lehetett azokra a kollégákra, akiket Juhász Gyula tanított igazságra, nemzeti felelősségérzetre.

A sír mellett *L. Nagy Zsuzsa* történész és az egykori tanítvány, *Krasznai Zoltán* búcsúzott Juhász Gyulától.

Pest Megyei Hírlap, 1993. ápr. 23.

Hétfőn kezdődik az Akadémiai Könyvhét

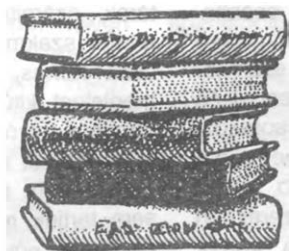
Az Akadémiai Könyvhét április 26-án kezdődik. A tudományos könyvek ötnapos seregszemléjét az idén rendezik meg negyedszer.

A könyvhét első programja április 27-én lesz a Kosuth Klubban, ahol a határon túli magyarság tudományos életének képviselői találkoznak. Vendégek érkezése várható – többek között Beregszászról, Bukarestből, Csíkszeredáról, Dunaszerdahelyről, Kolozsvárról, Pozsonyból, Sepsiszentgyörgyről, Újvidékről és Ungvárról.

Április 28-án hasonló találkozót rendeznek Pécsen, a Lira és Lant Rt. boltjában. Egy nappal később *Király Béla* Budapesten – a Fókusz Könyváruházban – dedikálja *Deák Ferenc* című művét. Az Akadémiai Kiadó tevékenységét és sokoldalúságát az *Országos Széchenyi Könyvtárban* – április 28-án nyíló – kiállítás mutatja be.

A könyvhét első napján kezdődik a kiadó kedvezményes könyvvására, amelyen több ezer kötet kapható 50 százalékos árkedvezménnyel.

Új Néplap, 1993. ápr. 23.

Mit nyújt, mit nyújthat a számítógép az olvasóknak és a könyvtárosoknak?

Él Angliában egy *Wills* nevű kollégánk, aki az euforikus hangulatot árasztó, újabb és újabb számítógépes rendszerekről, CD-ROM-os adatbázisokról, tezaszokról és szakmánk többi, ragyogó eredményéről szóló beszámolók özönében vette magának a bátorságot, hogy tükröt állítson a könyvtárosok elé: tartसानak őszinte lelkiismeret-vizsgálatot: nem esnek-e (néha, akkor is csak véletlenül) a könyvtárosság hét halálos bűnének valamelyikébe? Kérem, engedjék meg nekem, hogy először én is *Wills* tükrébe nézve beszéljek arról, mit nyújt(hat) a számítógép a könyvtárban?[1]

Ahogy a szerzetesek első halálos bűne a gögősség, amely lelküket elvakítva, eltéríti őket legfőbb céljuktól, az Isten szolgálatától, úgy ennek analógiájára a könyvtárosokat a profizmus, a saját produktumuk minőségébe vetett hit téríti el legfőbb céljuktól: az olvasó szolgálatától. Ha a profizmus gögijébe burkolózva úgy teszünk, hogy a laikus olvasó ne tudja, de ne is tudhassa megítélni munkánk minőségét, ha a könyvtár-, vagy információtudomány leplét magunkra öltve abban a hitben ringatjuk magunkat, hogy ezzel a tévedhetlenség is tulajdonunkká vált, könnyen megfélemedzünk arról, hogy a könyvtár létét egyedül az olvasók, a felhasználók léte indokolja. Nem az elvont tudományosság felé kell a könyvtárnak törekednie – mondja *Wills* –, helyette sokkal többet kell azzal tördnie: könnyen találja-e meg az olvasó a keresett művet a katalógusban, vagy a polcon? De ne essünk a fősvénység (amikor a saját vagyunk csakis bennünket szolgál), vagyis a túlbonyolítás bűnébe se – tanácsolja angol kollégánk –, elsődleges célunk ne a bibliográfiai leírások, vagy az osztályozási rendszerek túlbonyolítása legyen, hanem a dokumentumok használatba adása. Egy bonyolult katalógus, amelynek fenntartása biztosítja, hogy az olvasó ne tudjon egyedül eligazodni benne, *Wills* szerint csak arra jó, hogy a könyvtáros megtarthassa a munkahelyét.

Ha *Wills* tükre – mint minden görbe tükör – óhatatlanul torzít is egy kicsit, nem árt, ha időnként beletekinünk, és megvizsgáljuk: nem feledkezünk-e el esetenként arról, hogy mi vagyunk az olvasókért, és nem fordítva? A könyvtárosság főbűneinek valamelyikébe esni különösen könnyű a számítógépek tájékán, amelyek hűvös elidegenedettséggel mintha csábítanának is arra, hogy munkánk minőségét ne az olvasó szemszögéből mérjük! Figyeljünk meg, hogy a számítógépes rendszerek mércéje egyre inkább a mennyiség lett: ha a gépi rekordok tíz- és százezerszám sorakoznak egymás mellett, már ritkán kérdezzük meg: jó-e maga a rendszer? Mintha a "minél nagyobb, annál jobb" elve a könyvtári számítógépes rendszerekben maradéktalanul érvényesülne. Mintha még a kurzor

szapora villogása is csak arra sürgetne bennünket: üssünk le minél gyorsabban egy-egy billentyűt, vigyünk be a rendszerbe minél több rekordot – ahelyett, hogy a "legfőbb célokról" elmélkednénk, vagy a görbe tükrökben nézegetnénk magunkat.

Akik maguk is építenek számítógépes katalógust, azok tudják a legjobban, mennyire el lehet távolodni – nemcsak térben, hanem gondolatmenetben is – az olvasótól. Amíg a hagyományos munkarendben igen sok helyen ugyanaz a könyvtáros osztotta be a cédulákat az olvasói katalógusokba, aki a leírást/osztályozást végezte, a besorolás közben óhatatlanul találkozott is az olvasóval, akinek adott esetben volt módja őt megkérdezni. Így azonnal létrejött a "visszacsatolás", amely alapja minden működő rendszernek. Ma ez a közvetlen kapcsolat egyre ritkább: a tájékoztató könyvtárosok – akárcsak az olvasók – soha nem lehetnek biztosak abban, hogy azért nem találják-e meg a keresett irodalmat, mert a rendszerben van valami hiba, vagy azért, mert az ő tudásuk nem elégséges ahhoz, hogy a keresett információt "le tudják hívni" a rendszerből. A könyvtáros és az olvasó között nemcsak a jelképes, de a valódi kapcsolat is könnyebben jött létre a cédulakatalógus mellett, mint egy képernyő előtt. Különösen igaz ez egy távoli adatbázis online lekérdezése során.

Mielőtt azt hinnék rólam, hogy a számítógép könyvtári alkalmazásának ellenzője vagyok, hadd mondjam el, hogy már közel tíz éve foglalkozom gépesítéssel, az utóbbi öt évet pedig kizárólag egy számítógépes rendszer, a Nemzeti Periodika Adatbázis építésével töltöttem el. Talán éppen az itt szerzett tapasztalatok mondatják velem, hogy nem árt, ha az ember megpróbál egy kicsit elvonatkoztatni a hétköznapoktól, és megvizsgálja: a napi munkába belemerülve nem tért-e el fő céljától, a felhasználó szolgálatától? Ha pedig abban a szerencsés helyzetben van, hogy ma tervezi egy új rendszer fölépítését, akkor elsősorban arra kell törekednie, hogy a rendszer – produktumait, részleteit tekintve – majdani felhasználóit szolgálja.

Kérdezhetik: miért minősítettem szerencsésnek azt, aki ma foghat hozzá egy számítógépes rendszer megtervezéséhez? Akiknek van átlátásuk a magyar könyvtárak számítástechnikai helyzetéről, jónak minősítik annak szakmai hátterét és szemléletét – elég, ha itt csak *Kokas Károlynak* a TMT legutóbbi számában megjelent kitűnő tanulmányára hivatkozom.[2] Ugyanabban a folyóirat-számban *Tolnai György* is nagyon sok eredményről számol be.[3]

Remélem, a ma itt elhangzó előadások után Önök sem tartják majd túlzásnak azt a megállapítást, hogy az elmúlt egy-két évben megtörtént a számítástechni-

kai áttörés a magyar könyvtárakban: a néhány úttörő szerepet vállaló, de eredményeit egymástól eléggé elszigetelten elérő nagykönyvtár után gyakorlatilag minden számottevő intézményben folyik valamilyen számítógépes munka.

Bár minden könyvtár a "maga útját járja", mégis kirajzolódnak a számítástechnikai fejlesztés során bizonyos tendenciák. Az egyik tipikus megoldás, amikor *egyetlen személyi számítógépet* állít üzembe a könyvtár: ezzel is sokféle szolgáltatást lehet már nyújtani. Tudunk kész adatbázisból rendszeres (SDI), vagy eseti információkeresést végezni, például a két legsikeresebb hazai mágneslemez adatbázis, a PRESSDOK és a KARTOTÉK felhasználásával. Ha a számítógéphez egy CD-ROM lejtárszót is illesztünk, lehetőségünk nyílik a hozzávetőlegesen 3000 lézerlemez adatbázis-kínálatból (benne már hazai gyártmányok is vannak) a várhatóan legkeresettebb megvásárlására. (Mai kiugró jelentősége miatt erre a műfajra később még visszatérek.) Ha van egy olyan fizikai kapcsolat, amely lehetővé teszi az információáramlást, külső számítógépen tárolt adatbázisokat is lekérdezhetünk.

A másik tipikus fejlesztési mód a *saját adatbázis* építése. Ezen belül is két alapvető trend rajzolódik ki: az adatbázis építéséhez kész szoftvert veszünk, vagy kifejlesztésére mi magunk vállalkozunk. Nem kívánok most belemerülni abba a vitába, hogy miért jó az egyik megoldás, és miért a másik? Mivel a szentenciákat nemigen kedvelem, csak óvatosan fogalmazom meg abbéli véleményemet, hogy minél elterjedtebb, általánosabb feladatra keresünk szoftvert, annál könnyebben találunk kész "terméket" a piacon, és minél egyedibb, speciálisabb eljárást akarunk a számítógéppel elvégezteni, annál valószínűbb, hogy saját fejlesztésű programmal kell majd dolgoznunk. E kérdés tanulmányozására különösen jó terep az ún. *integrált könyvtári szoftverek* piaca, amely ma már Magyarországon is több, a maga nemében kiváló terméket kínál. Kíváncsian várjuk a könyvtári munkafolyamat egészét felölelő első hazai fejlesztésű szoftvert, a TEXTLIB színre lépését.[4]

A korábban említett "számítógépes áttörés" ellenére is nehéz és felelősségteljes döntéshozatal vár mindazokra a kollégákra, akik a közeljövőben vásárolnak, vagy fejlesztenek integrált könyvtári szoftvert. Választásukat még nagyon kevés hazai tapasztalat segíti, ellenben nagyon sok feltétel hiánya nehezíti. Leggyakrabban természetesen az anyagi javak hiányoznak, de a döntés még ott sem könnyű, ahol a pénz megvan. Mai bevezetőm keretei szűkek ahhoz, hogy a szofttvásárláskor figyelembe veendő összes szempontot körüljárjuk, ezért csak néhány jelentősebbet említek meg. Közülök az első és a legfontosabb: milyen feltételek adóttak már a könyvtárban, illetve hogy a hardvereszközöket is csak ezután vesszük-e meg? Egészen más szoftverek működnek igazán együtt egy IBM-kompatibilis, mint pl. egy Siemens gépparkkal, vagy futnak jól a DOS, vagy UNIX, stb. operációs rendszerrel. Ne tévesszen meg bennünket, hogy mindegyik termékforgalmazó az összes létező géptípust és

operációs rendszert felsorolja az általa preferáltak között, a valóságban ez koránt sincs így. A kiválasztáshoz további, nagyon lényeges szempont: van-e a rendszernek magyar nyelvű változata, foglalkozik-e itthon valaki a tanácsadással, külföldi, vagy hazai céggel kell-e tartani ez ügyben a kapcsolatot? Biztosít-e az eladó folyamatos rendszerkarbantartást, ellát-e bennünket a szoftver alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatokról és új eredményekről szóló hírekkel? Hány éve vezették be azt a verziót, amelyet nekünk kínálnak, illetve mennyi idő múlva dobják piacra az újabb változatot? És még folytathatnám a sort...

Tekintve, hogy a hazai piacon ma kapható integrált könyvtári szoftverek között nincs lényeges "tudásbeli" különbség (e kijelentésem megerősítéséhez megint Kókas Károly szakértelmét hívom segítségül), a céljainknak leginkább megfelelő szoftver kiválasztását az itt felsorolt szempontok is motiválhatják.

De miért is lett egyszeriben szükség a számítógépes információátvitelre és -visszakeresésre? Ennek indokaként legtöbbször a dokumentumok számának exponenciális növekedését hozzák fel. Mára ez a jelenség már válságtüneteket okoz, akárcsak a gazdasági életben tapasztalható túlermelés. Most ne menjünk bele annak taglalásába, hogy szükség van-e valójában ennyi információ megjelenítésére, hogy ennek az áradatnak hány százaléka hordoz valódi értéket, de talán nem véletlen, hogy egyes szerzők már nem a tiszteletudóan elismerő "exponenciális fejlődésről", hanem egyenesen mint "logorrheáról", kóros bőbeszédűségről írnak erről a könyvtárak számára igen sok nehézséget okozó jelenségről. Bárhogyan minősítjük is, tény, hogy a mai információözön feldolgozása és visszakereshetővé tétele már nem megy a hagyományos eszközökkel, csak a számítógép bevonásával.

A számítástechnika, az információközvetítés legújabb kori forradalma egy zseniálisan egyszerű elvre, a bináris elvre épül. A mágneses adathordozókon a bevonat apró szegmenseinek mágneses, vagy nem mágneses volta az *igen*, vagy a *nem* állapotnak felel meg. Ugyanezt képviseli a dipólmomentumok irányának a különbsége is: ez az irány a mágneses erőtér megváltoztatásával megfordítható. Bármilyen kicsinyek is azonban ezek a szegmensek, a mágneses elven alapuló információátvitelnek is vannak korlátai: az egyik a mágneses kölcsönhatás, amely nem engedi az adatsűrűséget a végtelenségig fokozni, a másik pedig az olvasási sebesség, amelyet a mágnesestekercsen átfolyó áram sebessége korlátoz.

Ma az információtechnológia fejlődésének két meghatározója:

a processzor teljesítménye, amely elsősorban az adatfeldolgozás és -hozzáférés gyorsaságát befolyásolja, illetve

a tárolókapacitás, amely a feldolgozható információhalmaz nagyságát szabja meg.

A fejlődés mindkét területen látványos: egyre gyorsabb mikroprocesszorok kerülnek a mind nagyobb tárolókapacitású számítógépekbe – már közhelyszerűen ismertek azok az összehasonlítások, amelyek a régi

nagy- és a mai személyi számítógépek kapacitását mérik össze. A mágnesezhetőségből adódó fizikai korlátok – lévén természeti törvények – adottak, így ezeket nem lehet csak úgy egyszerűen átlépni: új eljárást kellett keresni az információ rögzítésére.

Az új technológia az optikai információtárolás lett, amely a fény igen kicsi, mindössze 0,5 mikrométeres hullámhosszából adódó előnyöket használja ki. A fejlesztésben kitüntetett szerep jutott a lézertűnynek, amelynek különleges tulajdonsága, hogy egyfrekvenciájú, monokromatikus, sávzélessége nincs – mindezek következtében mentes a szóródástól.

A lézertűnyt először 1983-ban használták főként zenei felvételek rögzítésére, majd sikeres kísérlet után szinte azonnal információtárolásra is. Angol elnevezésének (egyszer írható, többször olvasható) rövidítéséből CD-ROM-nak titulált új médiumról 1985-ben tartották az első konferenciát. Fejlődési ütemére csak egyetlen jellemző adat: amíg 1985–1990 között kb. 850 CD-ROM-os adatbázis látott napvilágot, addig 1990 és 1991 között ezek száma megduplázódott.

A CD-ROM szinte hihetetlen ívű fejlődését több tényező kedvező hatásának köszönheti. Közülük kiemelkedő a használatukhoz szükséges professzionális személyi számítógépek elterjedése, a korai szabványosítás, valamint az adatbankoknak a telekommunikációs hálózatoknál lényegesen gyorsabb ütemű fejlődése. Ez utóbbi helyzet következtében a lehetségesnél jóval kevesebben veszik igénybe az online szolgáltatásokat, különösen a gyenge infrastrukturális ellátottságú területekről. A CD-ROM azonban ide is el tud jutni, és annak ellenére, hogy sem a lejátszásához szükséges konfiguráció, sem a lézertárolás adatbázis nem olcsó, ezek beszerzési költsége nem is mérhető egy információtovábbító csatorna kiépítéséhez (legyen szó akár kábeltől, akár műholdról, stb.).

A CD-ROM sikerének titkát többek között abban is kereshetjük, hogy a "klasszikus" számítógépes adatbázisokat nagyon könnyű lézertárolásra áttenni. Egyáltalán nem véletlen, hogy annyi ismert online adatbázis jelenik meg CD-ROM-on. Ezeknek az ára is viszonylag kedvező, hiszen az adatbázis előállításának számottevő költségeit nem kell a CD-ROM felhasználóknak viselniük.

A CD-ROM dinamikus térhódítása ellenére csak egy megálló az információtechnológia fejlődésének útján. Első hallásra bármilyen nagynak tűnik is a 600 Megabájt tárolókapacitás, ez mindjárt kevésnek bizonyul, ha nem csak szöveget akarunk rajta tárolni. Már 1988-ban megjelent a Sony, a Philips és a Microsoft a CD-ROM/XA változatával, amely nagyobb kapacitását speciális tömörítési eljárásoknak köszönheti. A vezérlőkártyára ráépített külön processzor pedig tehermentesíti a számítógép processzorát az adatkezelési feladatoktól.

A tárolókapacitás, illetve a processzorteljesítmény növelésén kívül az információtechnológiában egy további fejlődési tendencia is kirajzolódik: ez pedig a *természetes környezet* felé haladás. Az ember-gép kapcsolatban ennek biztos jele az ablaktechnika, az

egér, a hanggenerátor, stb., a tárolt információban pedig a *multimédia*: a szöveg, a kép és a hang egyidejű és egyenrangú megjelenítése.

A multimédia ma még elsősorban a szórakoztatást szolgálja, de a reklámszféra éppúgy, mint a tudományos szemléltetés, és mindenképp az oktatás soha nem látott színvonalú segítségére lel benne. Nagyszerű eszközként tudja felhasználni a laptervezés, a kiadványszerkesztés, az elektronikus képfeldolgozás, és még sok más ágazat. A videónál lényegesen jobb minőségű képekkel dolgozó multimédia interaktív elérhető, legfontosabb információhordozó eszköze a CD-ROM, vagy annak továbbfejlesztett változata.

A korábbi multimédia-fejlesztések a meglévő eszközök összekapcsolásával tudtak dolgozni; ma már több, mint 50 cég tömörül a Multimedia Personal Computer (MPC) Marketing Council köré annak érdekében, hogy egymással kompatibilis hardver- és szoftvertermékeket állítsanak elő. A géppark lehet eleve a multimédia számára készülő MPC, de közismertek a meglévő személyi számítógépek bővítését szolgáló eszközök is. Az MPC számára előírt "kötelező minimum": 386SX processzor, 2 MB RAM, 30 MB Winchester, 640x480 felbontású 4 bit/képpontos színes monitor. Ezzel a kiépítéssel jóformán csak "lejátszani" lehet kész programokat (nem is túl igényeseket). Az ajánlott konfiguráció, amellyel már bizonyos fejlesztéseket is lehet végezni: 486-os processzor, 8 MB RAM, 200 MB Winchester és 640x840 képpontos, 8 bites, 256 szín egyidejű megjelenítésére képes VGA-monitor. Az IBM Ultimedia nevű konfigurációja 1024x868 felbontású XGA-megjelenítőt tartalmaz.

Bár a multimédia előtt is óriási lehetőségek állnak, mai elterjedését gátolja, hogy igen drága, és egyelőre kevés az igazán jó program. Nagyobb teret majd akkor hódíthat magának, ha piacra kerülnek az elérhető árú írható/törölhető optikai lemezek is. Amíg ezek ideérnek, addig meghívom Önöket egy kis utazásra.

Képzeld el, hogy 1996-ban Sárospatakon vendégül látják egy régi kedves külföldi barátjukat. Magától értetődik, hogy el akarnak utazni Budapestre, megnézni a várost és a Világkiállítását. Mielőtt elindulnak, egy multimédia program segítségével bejárják a tervezett útvonalat. A képernyőn látottak alapján úgy érzik, mintha egy autóban ülnének, onnan néznék a várost. Most éppen Buda felől mennek át az Erzsébet hídon, s az impozáns híd nagyon tetszik a barátjuknak. Egy gombnyomás, és máris ott olvasható a képernyőn: a híd készültékora Európa leghosszabb kábelhídja volt, tervezője *Sávoly Pál*, Kossuth-díjas hídmérnök. A híd lábánál álló két ikerpalota: a *Klotild* és a *Matild* tűnik fel a képernyőn. A hídról jobbra kanyarodva, befordulunk a Váci utcába, elhaladunk a régi Tiszti Kaszinó gyönyörű műemléképülete előtt, de figyelmünket már egy bájos kis templom vonja magára a következő utcasarkon. A barokk templom az Angolkisasszonyok rendjéé volt. De nemcsak ezt tudjuk meg, hanem azt is, hogy *Mária Terézia* erre a rendre bízta a Szent Jobbot, *Szent István* Raguzából hazakerült ereklyéjét 1771-ben. A rend a későbbiekben igen sokat tett a hazafias

nevelésért és anyanyelvünk ápolásáért. Be is "sétálhatunk" a templomba, és mialatt az érdekes zöld márványoszlopokat csodáljuk, hallhatjuk, amint az orgonán *Lehotka Gábor* játszik. Alig háromháznyi a Nyáry Pál utca (hogy ki volt ő, ezt is megtudhatjuk egy gombnyomásra), a következő sarkon jobbra fordulva elhaladunk egy könyvtár előtt (ha érdeklő barátunkat, megtudhatjuk a gyűjtőkörét, a nyitvatartását, a Világkiállítással kapcsolatos rendezvényeit is). A szomszéd épületből népzene hallatszik ki az utcára: itt táncház van majdnem minden este. Ha barátunknak tetszik az autentikus népzene, rendelhetünk is számára egy kazettát. Jobb kéz felől az Angolkisasszonyok régi iskolaépülete uralja az egész utcát. Innen hamarosan kiérünk a Március 15. térre, éppen a Mátyás-pincéhez. Ide feltétlenül meg akarjuk hívni barátunkat egy jó vacsorára – meg is rendeljük azonnal az asztalt, miközben *Déki Lakatos Sándort* és zenekarát hallgatjuk, majd folytatjuk utunkat a Belvárosi Főplébánia templom felé...

Búcsúzóul csak azt kérem: higgyék el, hogy ezt mi még megérjük!

IRODALOM

[1] M. WILLS: The seven deadly sin of librarianship címmel publikálta fejtegetéseit a Library Association Review 1989. 91-es, ill. 1990. 92-es kötetében 5 részben; és Novák István referálta a KDSZ 1989/920., 1990/50., 372., 655. tételszámok alatt.

[2] KOKAS, K.: Új integrált könyvtári rendszerek a hazai piacon. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 39. köt. 7–8. sz. 1992. p.311–331.

[3] TOLNAI Gy.: A hazai könyvtárgépesítés a megváltozott világban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 39. köt. 7–8. sz. 1992. p.303–309.

[4] AMBRUS Z.: A TEXTLIB rendszer felépítéséről. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 39. köt. 11–12. sz. 1992. p.508–510.

*Tudományos és Műszaki Tájékoztatás,
1992. 11–12. sz.*

Itthon és otthon

Magyar könyvtár Genfben

Bensőséges ünnepségre – könyvtáratatásra gyűltek össze a genfi magyarok 1993. március 19-én este a Chemin de Terroux 21. szám alatti könyvtár helyiségében. – Bizony, majdnem szűknek bizonyult az avatandó új "Műhely", olyan sokan jöttek el, hogy együtt örüljenek a nagy eseménynek: magyar könyvtára is van Genfnek.

A könyvtár, mint tudjuk, a nyelv, az irodalom, a kultúra őrzője, ahol magyar könyvtár van, ott remény is van arra, hogy felnövekvő nemzedékek sora fog majd megismerkedni a magyar irodalom gyöngyszemeivel, remény van arra, hogy sok új barátja lesz még nyelvünknek, kultúránknak, hazánknak.

Az ünnepséget megtisztelte jelenlétével dr. Boytha György nagykövet, a genfi Magyar ENSZ-misszió vezetője, aki köszöntő beszédben méltatta a könyvtárt alapító és a gyűjteménynek saját házában helyt adó Szabó Zoltán önfeláldozó munkáját.

A Genfi Magyar Egyesület nevében Cseh Zsigmond, az egyesület alelnöke mondott köszönetet a könyvtár létrehozásáért, valamint az egyetemes magyarságért végzett, több, mint negyvenéves tevékenységért. Méltán nevezte az alelnök úr mérföldkőnek ezt a napot a genfi magyar közösség számára, mert jölehet, a gyakorlatban a könyvtár évek óta működött, hivatalos megnyitójára mégis csak most, ezen a napon került sor.

Az ünnepséget, a helyhez és az alkalomhoz illően dr. Vekerdí Józsefnek, az Országos Széchényi Könyvtár Nemzetközi csere osztálya vezetőjének előadása

zárta, melyben az előadó ismertette a jelenlévőkkel, hogyan támogatja nemzeti könyvtárunk könyvekkel, folyóiratokkal, szakmai segítséggel a kisebbségben élő magyarságot?

Megragadván az ünnepi alkalmat, a könyvtár történeléről, a gyarapítás módjáról, a gyűjtemény jellegéről faggattuk Szabó Zoltánt, a könyvtár alapítóját.

– Mikor és hogyan jött létre ez a ma már több, mint ötezer könyvet tartalmazó gyűjtemény?

– A könyvtár magvát saját könyveim képezték, mintegy háromszáz darab, valamennyi az emigrációban megjelent magyar nyelvű kiadvány volt. Magyarországról érkező vendégeimnek gyűjtöttem ezeket a műveket, mert 1985–86-ban otthon még nem lehetett olyan könyvekhez hozzájutni, mint például Duray Miklós *Kutyaszorítója*.

– Miként formálódott az a kis kézikönyvtár ilyen gazdag gyűjteménnyé?

– Részben hagyaték révén, ugyanis gyakran előfordul, hogy egy-egy családban már senki sem beszél magyarul, így az elhunyt honfitársaink hagyatékában lévő könyvek fölöslegessé válnak, ezért nekünk adják. Néha egészen kalandos módon kerülnek hozzánk könyvek, például egy Casablancából Franciaországba települő, idős magyar hölgy jóvoltából jutottunk hozzá a casablancai Magyar Tanya könyvtárához. A század elején kivándorló magyarok egyesülete volt ez Casablancában, minden könyvük 1900 előtti kiadvány. Kapunk köteteket Németországból, Spanyolországból is, mert az emigráció újságaiban meghirdettük, hogy aki

nek főleg magyar könyvei vannak, adományozza a Genfi Magyar Könyvtárnak, a szállítást megoldjuk. 1988-ban felvettük a kapcsolatot az Országos Széchényi Könyvtárral, évente tíz-tizenkét alkalommal kapunk onnan küldeményt az újonnan megjelent kiadványokból. Előfordult, hogy Budapesten járva kétszáz kötetet is kaptunk nemzeti könyvtárunk fölös példányaiból. Ezeket saját koszimon hoztam el gyűjteményünknek. Mi úgy viszonzozzuk az otthoniak segítőkészségét, hogy a berni Kelet-Európai Könyvtárban számunkra összegyűjtött emigrációs újságokat hazavisszük.

– **Milyen jellegű ez a gyűjtemény?** – kérdezem Pálffy Ottót, a magyar könyvtár önkéntes munkatársát.

– Főként magyar vonatkozású: irodalom, történelem, szociológia és földrajz. A számontartásban az Unesco által ajánlott ISIS programot használom, mert ennek magyar nyelvű változata is van, s ezt

a programot a világon mindenhol ismerik. Az állományuk több, mint a felét már feldolgoztuk számítógéppel, hamarosan készen lesz a hiányzó rész is. Talán mondanom sem kell, mekkora előnyt jelent a számítógépes feldolgozás: lehetővé teszi, hogy gyorsan és sokoldalúan tudjunk segíteni olvasóinknak.

Jogosan nevezték néhányan magyar "műhelynek" a genfi könyvtárat, mert könyveken kívül videokazetták, hanglemezek, hangkazetták, napilapok, folyóiratok várják a magyar nyelven tájékozódni vágyókat. A könyvtárban tartja megbeszéléseit a Genfi Magyar Egyesület vezetősége, gyűléseit a cserkészet, próbáit a tánccsoport, itt rendezik a kisebb közönségnek szóló előadásokat, sőt a könyvtár mellett kényelmes vendégszoba várja a Magyarországról meghívott előadót.

*Czellár Judit
Világszövetség, 1993. 13. sz.*

OSZK KIADVÁNYOK ÁRENGEDMÉNYES AKCIÓJA

1993. június 15-től november 1-ig

Cím	Eredeti ár	Leértékelt ár
1. A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája 1971–75.	600,- Ft	300,- Ft
2. Fallenbüchl Zoltán: Az 1738–39. évi országos diákösszeírás	385,- Ft	192,50 Ft
3. Magyar könyvészet 1986.	590,- Ft	295,- Ft
4. Magyar könyvészet 1987.	590,- Ft	295,- Ft
5. Magyar könyvészet 1921–44-ig, I-es	410,- Ft	205,- Ft
6. Magyar könyvészet 1921–44-ig, II-es	300,- Ft	150,- Ft
7. Magyar könyvészet 1921–44-ig, III-as	360,- Ft	180,- Ft
8. Magyar könyvészet 1921–44-ig, V-ös	600,- Ft	300,- Ft
9. Magyar könyvészet 1921–44-ig, VI-os	168,- Ft	84,- Ft
10. Magyar könyvészet 1921–44-ig, VII-es	216,- Ft	108,- Ft
11. A magyar irodalom irodalomtud. bibliográfiája 1982	300,- Ft	150,- Ft
12. A magyar irodalom irodalomtud. bibliográfiája 1983	250,- Ft	125,- Ft
13. A magyar irodalom irodalomtud. bibliográfiája 1984	300,- Ft	150,- Ft
14. Külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban H–K-ig	860,- Ft	480,- Ft
15. Külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban L–Ny-ig	340,- Ft	170,- Ft
16. Külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban Kiegészítések az L–N kötethez	300,- Ft	150,- Ft
17. Romániai magyar szépirodalom, 1–2. kötet	140,- Ft	70,- Ft
18. Tanulmányok a középkori magyarországi könyvkultúráról	250,- Ft	125,- Ft

**Megjelent a Könyv- és papírrestaurálási konferencia
(Budapest 1990. szeptember 4–7.) előadásainak kötete,
a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület Restaurátor Szakosztálya
és az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában.**

Kapható az Országos Széchényi Könyvtár kladványárusító helyén
(Budapest, Budavári Palota F épület, a főbejáratnál)
és az OSZK Hírlapállomány-védelmi osztályán (Bp. V., Hold u. 6.) készpénzért.
Megrendelhető: Országos Széchényi Könyvtár Kulturális és Marketing Iroda Budapest 1827 címen.
Ára: 530,- Ft.

A kötet tartalmazza a konferencián elhangzott összes, 60 előadás teljes szövegét
képekkel együtt, valamint hét poszter-előadás képanyagát és szövegét.

Az előadások tematikája az alábbiakra terjedt ki:

könyvtári és levéltári állományvédelem helyi, országos és nemzetközi szinten;
kötéstörténeti kutatások és a kötésrestaurálás etikai kérdései;
felkészülés a teendőkre elemi csapások esetén;
tömeges papírkezelési – elsősorban savtalanítási – eljárások;
bőr-, bársony-, teknőcpáncél- és papír könyvkötések, a kötéseken található fémek,
részben papírból készült tárgyak, grafikák, dagerrotípek,
pergamen és papír kéziratok, valamint viaszpecsétek restaurálása és konzerválása;
az állományvédelmi és restaurálási gyakorlatot közvetlenül segítő kutatások;
könyv- és papírrestaurátorok képzése és továbbképzése;
kutatási témák: időálló papírok gyártásának és kutatásának aktuális helyzete;
a légszennyezésnek a savtalanított papírokra gyakorolt hatása;
papírfertőtlenítéssel és -fehérítéssel kapcsolatos kutatások.

OSZK HÍRADÓ

Az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XXXVI. évfolyam – 1993. 5–6. szám

A szerkesztőbizottság elnöke: Ferenczy Endréné.

Főszerkesztő: Batári Gyula.

A szerkesztőbizottság tagjai: Berke Barnabásné, Juhász Lászlóné, Ottovay László, Poprády Géza,
Rózsa Márta, Seres Tibor, Somkuti Gabriella, Somogyi Pálné, Sonnevend Péter.

Műszaki szerkesztő: Burány Tamás, Rosta Lajosné.

A szerkesztőség címe: Budapest, Budavári Palota F épület. Postacím: 1827 Budapest.

Készült az OSZK Nyomdaüzemében, 520 példányban, 7,5 A/5 ív terjedelemben.

Felelős vezető: Burány Tamás.

Munkaszám: 93.208

ISSN 0324-2064

MEGJELENT

az Országos Széchényi Könyvtár füzetei 3. szám:

BEÖTHYÉ KOZOCSA ILDIKÓ

**Középkori pergamen kéziratok konzerválási eljárásainak
kutatása és fejlesztése.
A vizsgálati módszerek és restaurálási eredmények összefoglalása
és értékelése.**

Bp. 1992. 62 I. Ára: 286,- Ft

Az Országos Széchényi Könyvtár Restauráló Laboratóriuma 1983-ban kezdett a "Corvina program"-hoz, amelynek célja a korábban menthetetlennek vélt, súlyosan károsodott középkori pergamen kódexek konzerválása volt.

A kódexek – közöttük jelentős számban corvinák – nagy része a Budapesti Egyetemi Könyvtár gyűjteményéhez tartozik, néhány, hasonló módon sérült kötet az Országos Széchényi Könyvtár tulajdona.

A kéziratok mintegy 350 évig Törökországban – feltehetően kedvezőtlen tárolási körülmények között – elsősorban biológiai és fizikai károsodás következtében közel kerültek a megsemmisüléshez.

Megmentésük érdekében a szakemberek széles körű együttműködésére volt szükség. A kódexek anyagának és a károsodások okainak alapos vizsgálata után meg kellett tervezni a sikerrel alkalmazható konzerválási-restaurálási eljárásokat; majd ezeket és a felhasználásra kerülő segédanyagokat fizikai és kémiai ellenőrzésnek és próbáknak vetették alá, nehogy valamiképpen veszélyeztessék a kéziratosokat.

A kutató-fejlesztő munka során új eljárások kidolgozása vált szükségessé, mint pl. a kéziratosok festékanyagának, illetőleg aranyozásának rögzítése, vagy a meggyöngyült pergamenek lágyításának, szilárdításának és fertőtlenítésének egy munkafázisban történő megvalósítása.

Legjelentősebb újítás a csonka pergamenek kiegészítésére és egyúttal megerősítésére szolgáló új módszer, a pergamenöntés volt.

Az évek során az alapeljárás több változatát is kidolgozták a restaurátorok.

A tanulmány szerzője részletesen leírja a vizsgálati módszereket, azok eredményeit, és röviden ismerteti a kiválasztott és a kódexek restaurálása során alkalmazott eljárásokat, végül jegyzékben közli a restaurált kódexeket.

A tanulmányt elsősorban könyv- és papírrestaurátoroknak ajánljuk, de haszonnal olvashatják a régi kéziratosokkal, kódexekkel foglalkozó kutatók, könyvtárosok, régészek és művészettörténészek is.

A szöveget számos fényképfelvétel és ábra teszi könnyebben érthetővé a laikusok számára is.

KAPHATÓ:

az Országos Széchényi Könyvtár Kladványrusító helyén:
Budavári Palota F épület, a főbejáratnál

MEGRENDELHETŐ: Országos Széchényi Könyvtár Kladványtára
1827 Budapest, Budavári Palota F épület
Ügyintéző: Neményi Zsuzsa Telefon: 155-6967